

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΙ ΝΟΜΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΙΚΙΖΟΜΕΝΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΝ (1821 - 1830)

ΥΠΟ
ΑΝΔΡ. Θ. ΔΡΑΚΑΚΗ

Κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας οἱ διωγμοὶ τῶν Τούρκων, εἰς διάφορα κέντρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ πολεμικὰ γεγονότα, αἱ συνθῆκαι ἐν γένει διαβιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι λόγοι ἐπέφερον μεγάλας καὶ συχνὰς μετακινήσεις μαζῶν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Ἀποτέλεσμα τῶν πληθυσμιακῶν αὐτῶν μετακινήσεων ὑπῆρξεν ὁ οἰκισμὸς ἐπὶ μιᾷ μικρᾷ νησίδος τοῦ Αἰγαίου, τῆς Σύρου, μιᾷ νέας πόλεως, μετὰ ταῦτα ὀνομασθείσης «Ἐρμούπολις», ἡ ὁποία τάχιστα συνεκέντρωσε τὸ ἐμπόριον ὀλοκλήρου τοῦ ἐν Ἐπαναστάσει χώρου, ἐξειλίχθη δὲ ἀκολούθως εἰς σημαντικώτατον κέντρον τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας, τῆς Ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου, κατὰ τὴν 50ετίαν 1830 - 1880.

Ἡ ἱστορία καὶ αἱ συνθῆκαι τοῦ οἰκισμοῦ τῆς νέας αὐτῆς πόλεως εἶναι ἄγνωστοι, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐλπίζομεν δὲ συντόμως νὰ μᾶς δοθῇ ἡ δυνατότης νὰ δημοσιεύσωμεν πολύτιμα στοιχεῖα ἀφορῶντα αὐτήν. Κατὰ τὴν μελέτην τῶν ἀφορώντων τὰ τοῦ οἰκισμοῦ τῆς Ἐρμουπόλεως ἀπηντήσαμεν καὶ πρωτοτύπους νομικοὺς θεσμοὺς ἢ ρυθμίσεις νομικῶν σχέσεων, ἀποτέλεσμα τῶν ἰδιομόρφων συνθηκῶν ὑφ' ἃς ἐτέλουν οἱ συγκεντρωθέντες εἰς τὴν εὐλίμενον παραλίαν τῆς Σύρου, πρόσφυγες, ἐξ ὧν τινὰς καταχωρίζομεν κατωτέρω.

Εἶναι οὐχ ἥττον ἐπάναγκες νὰ σημειώσωμεν ἐκ προοιμίου, ὅτι εἰς τὸν νέον αὐτὸν οἰκισμὸν συνεκεντρώθησαν Ἕλληνες ἀπὸ πάσης γωνιᾶς τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾷς Ἀσίας, μὲ διάφορον βαθμὸν πολιτισμοῦ, διαφόρους νοοτροπίας, ποικιλίαν ἀντιλήψεων καὶ ἐθίμων. Καὶ ναὶ μὲν σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεβλήθη τὸ Χιακὸν στοιχεῖον, ὡς τὸ οἰκονομικῶς εὐρωστότερον, πλὴν ὅμως ἀπὸ ἀπόψεως ἐθίμων καὶ τρόπου ζωῆς οὐδεμίαν ἀρχικῶς τοῦτο ἥσκησεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν λοιπῶν προσφύγων, ἀφ' ἑνὸς διότι οἱ Χῖοι περιορίζοντο εἰς κλειστὴν μεταξὺ τῶν ἀναστροφῆν, ἀποφεύγοντες τὰς μετὰ τῶν λοιπῶν προσφύγων ἐπικοινωνίας καὶ ἐπιμιξίας, καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἀριθμητικῶς δὲν ἐκάλυπτον οὔτε τὸ τρίτον τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τοῦ νέου οἰκισμοῦ.

Οὕτως εἰς τὴν νέαν αὐτὴν πόλιν μὲ τὴν μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν μὲ τὸν

σφύζοντα ἀπὸ ζωὴν λιμένα, ὅπου, ὡς σημειοῖ ὁ Lauvergne¹, διακόσια πλοῖα ἡμερησίως εὐρίσκοντο καθημερινῶς, οὐδὲν δίκαιον οὔτε θετὸν ὑπῆρχε οὔτε ἐθιμικῶς παραδεκτόν. Ἄλλωστε ὁ πληθυσμὸς τοῦ οἰκισμοῦ τούτου, εἰς τὴν ἡρωϊκὴν του περίοδον, περιελάμβανε πλῆθος ξένων ἐμπόρων καὶ τυχοδιωκτῶν πάσης φύσεως². Ὁ κοσμοπολιτικὸς χαρακτήρ τοῦ νέου οἰκισμοῦ, ἡ πανσπερμία τῶν κατοίκων του, ἡ ἔλλειψις ἐπαρκοῦς ἀστυνομεύσεως καὶ ἡ ἔλλειψις δικαίου καὶ δικαστηρίων ἐδημιούργησαν τὸ κατάλληλον κλίμα διὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν ὅχι μόνον ἐπιχειρήσεις ἀλλὰ καὶ ἔκνομοι καὶ ἐγκληματικαὶ τοιαῦται. Ἡ κιβδηλεία, τὸ δουλεμπόριον, ἡ ἐμπορία τῶν πειρατικῶς ἀρπαγέντων πραγμάτων, ἦσαν ἀπὸ τὰς συνήθεις ἐπιχειρήσεις τῶν, εἰς τὸν νέον οἰκισμόν, ἀπαντωμένων³.

Παραλλήλως ὅμως καλοὶ καὶ προοδευτικοὶ Ἕλληνες, ἐν μέσῳ τῶν πάσης ἐθνικότητος ξένων, ἔθετον τὰς βάσεις τῆς δημιουργίας τῆς νέας ἐλευθέρας Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας ἡ οὕτως ἐγεννηθεῖσα πόλις, ἐγένετο τὸ λίκνον καὶ ἡ τροφός.

Ἀπὸ τὴν πληθὺν τῶν ἰδιοτύπων συμβάσεων καὶ θεσμῶν ἐπελέξαμεν πρὸς ἐμφάνισιν τινάς, αἱ ὁποῖαι δίδουν εἰκόνα καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἀντιθέτων τάσεων. Τῆς τάσεως τοῦ ἀνόμου πλουτισμοῦ καὶ τῆς ἐντίμου προοδευτικότητος.

1. ΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΕΣΤΙΑΙ

Εἰς τὴν Σύρον, ὡς ἄλλωστε καὶ εἰς τὰς ἄλλας Κυκλάδας, λόγῳ τῆς στενότητος τοῦ γεωργικοῦ κλήρου, καὶ αἱ βουνώδεις καὶ χέρσοι ἐκτάσεις, ἀπετέλουν ἀτομικὰς ἰδιοκτησίας τῶν κατοίκων, χρησιμοποιούμεναι κυρίως πρὸς βόσκησιν αἰγῶν. Μάλιστα, πολλάκις, αὗται περιετειχίζοντο διὰ ξηρολιθιάς. Αἱ ἰδιοκτησίαι αὗται ἀνήγοντο, συχνά, εἰς τοὺς χρόνους τῆς Φραγκοκρατίας, ὅποτε οἱ Φράγκοι Δοῦκες, εἰς ἐνδειξιν εὐμενείας πρὸς τινὰ ἐντόπιον ὑπήκοον των, παρεῖχον εἰς αὐτὸν ἐμπράγματα δικαιώματα ἐπιφανείας ἐπὶ μεγάλων χέρσων ἐκτάσεων, τὰ λεγόμενα «μαντροκαθίσματα»⁴. Ὅταν λοιπόν, κατ' Ἰούνιον 1821, ἤρχισαν καταφθάνοντες καὶ εἰς

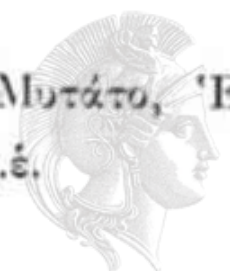
1. Souvenirs de la Grèce pendant la compagnie de 1825 — Paris chez Avril de Castel — 1826, σελ. 151.

2. Ὁ Lauvergne σημειοῖ: «Attirés par l'appât du gain des negociants avides vinrent se fixer sur le litoral du port». Βλψ. καὶ G. Waddington, A visit to Greece in 1823 and 1824, London 1825, σελ. 33 κ.έ.

3. Βλψ. Fontanier, Voyages en Orient, entrepris par ordre du Gouvernement Français de l'année 1821 à l'année 1829, Paris 1829, σελ. 167.

Ἐπίσης βλψ. καὶ Gerard de Nerval, Voyages en Orient, 9ème édition, Paris 1882 (Introduction LXXIV).

4. Π. Ζερλέντη, Μαντροκάθισμα, Βουδόμαντρες, Θεμωνιά, Μυτάτο, Ἑρμούπολις 1923. Α. Δρακάκη, Ἡ Σύρος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Β', σελ. 177 κ.έ.

τὸν Σῦρον οἱ ἐξαθλιωμένοι πρόσφυγες κυρίως ἀπὸ τὰς Κυδωνίας καὶ τὰ Μοσχονησία—(διότι οἱ πλεῖστοι τῶν Σμυρναίων ἔφυγον ἐκ Σμύρνης πρὸ τῶν σφαγῶν), μὴ εὐρίσκοντες χῶρον διὰ νὰ παραμείνουν εἰς τὴν μικρὰν κωμόπολιν τῆς Σύρας, ἣτις εἶχεν ἤδη ὑπερπληρωθῇ ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐκ Σμύρνης πρόσφυγας, ἠναγκάσθησαν ἐν τῶν πραγμάτων νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰς περὶ τὸν λιμένα χέρσους ἐκτάσεις, τοῦ ἢ ἤδη ἀρξαμένη ἐμποροναυτικῇ κίνησις, τοὺς ἐζησφάλιζε, τουλάχιστον, τὰς ἀναπτότητας ἐργασίας.

Βεβαίως οὐδεὶς ἔλαβε πρόνοιάν τινά διὰ τοὺς ἐξαθλιωμένους αὐτοὺς πρόσφυγας, οἱ ὅποιοι ἔπρεπε μὲ τὰ ἴδια μέσα, ἥτινα ἠδύνατο ἕκαστος νὰ διαθέσῃ, νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν κατάστασιν. Ἦρχισαν λοιπὸν οὗτοι νὰ κατασκευάζουν, μὲ ἄχρηστα ὕλικά, πρόχειρα στέγαστρα, χρησιμοποιοῦντες τενεκέδες, κλάδους δένδρων, τσουβάλια, καὶ πέτρες, μὲ τὰ ὅποια ἐδημιουργοῦν πρωτογόνους καλύβας διὰ νὰ προφυλαχθοῦν στοιχειωδῶς ἀπὸ τὰ ἡλιακὰ καύματα, δεδομένου ὅτι ἤδη εἶχεν ἐπέλθει τὸ θέρος.

Οἱ ἐντόπιοι Συριανοὶ δὲν ἀνησύχησαν οὔτε ἀντέδρασαν, τότε, κατὰ τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν. Ἀσφαλῶς διότι ἡ μορφή τὴν ὁποίαν αὐταὶ εἶχον προσλάβει παρουσίαζον ἐκδηλον τὴν εἰκόνα τῆς προσωρινότητος καὶ συνεπῶς ἐπίστευον ὅτι μὲ τὰ πρῶτα φθινοπωρινὰ ρίγη ὅλαι αὐταὶ αἱ ἑκατοντάδες τῶν δυστυχῶν προσφύγων θὰ ἠναγκάζοντο νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Σῦρον καὶ νὰ καταφύγουν κάπου ἄλλοῦ⁵.

Ὅταν, κατὰ Μάϊον 1822, ἤρχισαν καταπλέοντες καὶ εἰς τὸν λιμένα τῆς Σύρας πρόσφυγες ἀπὸ τὴν καταστραφεῖσαν Χίον, εὔρον ἤδη ἐγκατεστημένους εἰς τὴν παραλιμένιον περιοχὴν τοὺς ἐκ Κυδωνιῶν καὶ Μοσχονησίων πρόσφυγας, εἰς τὰ πρόχειρα αὐτὰ στέγαστρά των. Οἱ Χῖοι ὅμως πρόσφυγες ἦσαν πολλοὶ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἐλθόντας ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰωνίας καὶ ὥς ἐκ τούτου κατέλαβον ἀμέσως σημαντικὰς παρακτίους ἐκτάσεις τῶν ἐντοπίων. Τοῦτο παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὴν Σῦρον, οἱ ἀμέσως μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου καταφυγόντες, δὲν ὑπερέβαινον τὰς 1.000 ψυχάς. Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν Χίων προσφύγων κατέφυγεν εἰς τὴν Τήνον, σημαντικὸς ἀριθμὸς εἰς τὴν Μύκονον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας Κυκλάδας, ἰδίᾳ Ἀνδρον καὶ Κέα. Τότε ἤρχισαν αἱ προστριβαὶ μεταξὺ ἐντοπίων καὶ προσφύγων. Περὶ τῶν προστριβῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἐν γένει στάσεως τοῦ ἐντοπίου στοιχείου τῆς νήσου μας, ἐναντι τῶν προσφύγων ἐκ Χίου, πολλὰ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀναφέρῃ, διότι πολλὰ σχετικῶς ἔχουν γραφεῖ, χρήζοντα λεπτομεροῦς ἐλέγχου. Δὲν εἶναι ὅμως δυνατόν τοῦτο νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον τῆς παρούσης μικρᾶς διατριβῆς. Παρὰ

5. Καθ' ὅλον τὸ 1821 δὲν ἀναφέρονται περιστατικὰ προστριβῶν ἐντοπίων καὶ προσφύγων. Ταῦτα ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ 1822.

τάς προστριβάς αὐτάς μεταξὺ Χίων καὶ ἐντοπίων, ἐν τέλει οἱ ἐντόπιοι ἠνέχθησαν τὴν κατάληψιν τῶν ἐδαφῶν των καὶ ἀπὸ τοὺς νέους πρόσφυγας, μὴ δυνάμενοι ἄλλωστε νὰ τοὺς ἀποβάλουν βιαίως, ἐλπίζοντες βασίμως, ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ ἀναστάτωσης δὲν ἐπρόκειτο νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μακρόν, ἀφοῦ μάλιστα τὰ κατασκευαζόμενα ἐνδικοιτήματα καὶ τῶν νέων προσφύγων δὲν ἦσαν καλύτερα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα τῶν προηγηθέντων. Πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι, πλὴν ὀρισμένων Χιακῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες εἶχον καταφύγει εἰς τὴν Σῦρον πρὸ τῶν σφαγῶν, οἱ εἰς Σῦρον ἀποβιβασθέντες πρόσφυγες, ἅμα τῇ καταστροφῇ, ἦσαν πάμπτωχοι, ἐξαθλιωμένοι καὶ στερούμενοι τῶν πάντων. Οἱ πλέον εὐποροὶ καὶ οἱ δυνηθέντες κάτι νὰ διασώσουν ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά των (κοσμήματα, χρήματα, πολύτιμα ἀντικείμενα), ἔφευγον διὰ τὸ ἐξωτερικὸν ἢ διὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ δι' αὐτῆς κατέφευγον εἰς τὰς Ἀγγλοκρατούμενας Ἰονίους νήσους, ἢ ἂν δὲν τὸ κατώρθωνον, κατέφευγον εἰς Τήνον, ἥτις εἶχεν ὀρισθῇ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν ὡς κέντρον συγκεντρώσεως ἐθελοντῶν, καὶ ἐκεῖ ὑπῆρχεν πάντοτε σημαντικὴ στρατιωτικὴ δύναμις, δυναμένη, κατὰ τὰς τότε ἀντιλήψεις, νὰ προστατεύσῃ τὸν πληθυσμὸν τῆς νήσου ἀπὸ ἐνδεχόμενον Τουρκικῆς ἐπιδρομῆς. Ἡ ἀθλιότης τῶν στεγάστρων τῶν προσφύγων αὐτῶν ἀπετέλεσε καὶ τὴν ἀφορμὴν τῆς μὴ συνεχίσεως τῶν ἐρίδων μετὰ τῶν ἐντοπίων. Πῶς ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθοῦν ὅτι τὰ ἄθλια αὐτὰ καλυβίδια θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς στέγη καὶ διὰ τὸν χειμῶνα; Ἡλπίζον λοιπὸν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις θὰ ἐλάβανε κάποιαν πρόνοιαν διὰ τοὺς δυστυχεῖς Χίους πρόσφυγας καὶ θὰ τοὺς ἐξησφάλιζε στέγην κάπου ἄλλου.

Ὅσον ὅμως παρήρχετο ὁ καιρὸς, οἱ συγκεντρωθέντες εἰς τὰς παρχλιμένους ἐκτάσεις πρόσφυγες ὄχι μόνον δὲν ἔφευγον, ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ ἐβελτίωνον τὰς καλύβας των καὶ τὰς καθίστουν ἱκανὰς διὰ νὰ τοὺς προφυλάξουν καὶ ἀπὸ τὰ χειμερινὰ ψύχη. Ἡ μεγάλη ποικιλία εὐκαιριῶν ἐργασίας, ἡ ὁποία παρουσιάζετο εἰς τὸν λιμένα, ὀφειλομένη προσθέτως καὶ εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἐντοπίων νὰ ἀπασχοληθοῦν μὲ τὰς χειρωνακτικὰς ἐργασίας τοῦ λιμένος, λόγῳ τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν των, ἐπέτρεπε εἰς τοὺς πρόσφυγας νὰ ἐξοικονομοῦν ὀλίγα χρήματα, τὰ ὁποῖα νὰ διαθέτουν διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν στεγάστρων των.

Τότε πλέον οἱ ἐντόπιοι ἤρχισαν νὰ ἀνησυχοῦν.

Τὰ καταληφθέντα ἐδάφη ἦσαν, βεβαίως, γεωργικῶς ἄχρηστα. Πλὴν ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι τὸ αἶσθημα τῆς ιδιοκτησίας, καὶ δὴ τῆς ιδιοκτησίας τῆς γῆς, εἶναι βαθύτατα ἐρριζωμένον εἰς τὰς ψυχὰς ὅλων τῶν Κυκλαδιτῶν, αἱ βουνώδεις καὶ χέρσοι αὐταὶ ἐκτάσεις εἶχον ἀρχίσει ἤδη νὰ ἀποκτοῦν ἀξίαν, ὡς οἰκόπεδα, καὶ οὐδεὶς βεβαίως ἦτο δυνατόν νὰ ἀνεχθῇ τὴν κατάληψιν τῆς ιδιοκτησίας τοῦ καὶ τὴν ἀποστέρησιν ταύτης, ἄνευ ἀποζημιώσεως. Ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ ἀρχίσουν ἐρίδες καὶ ἀντεγκλή-

εις μεταξὺ ἐντοπίων καὶ προσφύγων, αἵτινες ἐδημιούργησαν ταχέως χάσμα εἰς τὰς σχέσεις τῶν δύο στοιχείων.

Εἶναι ἀληθές ὅτι, καίτοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν Σύρον, εἶχεν ἡ Κοινότης τῆς Σύρας, ἣτις διέθετε καὶ Κοινοτικὴν Ἀστυνομίαν ὡς ἐκτετατὴν ἐκτετατὴν, δὲν ἐπεχειρήθη παρὰ τῶν Συριανῶν ἡ βιαία ἀποβολὴ προσφύγων ἀπὸ καταληφθέντα ἐδάφη. Ἐνδεχομένως διότι τοιοῦτον τι θὰ ἀντεμετώπιζε τὴν βιαίαν ἀντίδρασιν τῶν ἐξωθουμένων, οἱ ὅποιοι ἦσαν πολλοί. Μετὰ πολλάς, ὀξείας καὶ συχνὰ ταραχώδεις ἀντεγκλήσεις, εὗρέθη τέλος μία μέση λύσις διὰ νὰ συμβιβασθοῦν τὰ διεστῶτα.

Καθιερώθη ὁ τύπος τῆς τετραετοῦς μισθώσεως τῶν καταλαμβανομένων ἐδαφῶν μετὰ τὴν συμφωνίαν ὅπως δι' ἕκαστον στέγαστρον καταβάλλεται μηνιαῖον μίσθωμα ἡμίσεως γροσίου (60 παράδων) καὶ ὅπως τὸ στέγαστρον, ὅτιδήποτε καὶ ἂν ᾖτο (καλύβη, οἰκίσκος, σκηνὴ κ.λ.π.) παραμένει μετὰ τὴν λήξιν τῆς τετραετίας εἰς τὴν κυριότητα τοῦ κυρίου τοῦ ἐδάφους, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀποζημιώσεως τοῦ μισθωτοῦ. Μάλιστα ἐπεβλήθη τόσον ἡ συμφωνία αὕτη, ὥστε καὶ ἂν δὲν εἶχε γίνῃ συμφωνία μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων, ἐθεωρεῖτο σιωπηρῶς ὅτι ἴσχυον οἱ προεκτεθέντες ὅροι.

Βεβαίως ἡ τοιαύτη σύμβασις εἶναι σύμβασις μισθώσεως πράγματος ὑπὸ δύο ὅμως ἰδιορρυθμίαις. Ἡ πρώτη ἀναφέρεται εἰς τὸν πάγιον ὅρον τῆς παραμονῆς εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τοῦ ἐδάφους, ἄνευ ἀποζημιώσεως τοῦ μισθωτοῦ, παντὸς ἐν γένει κατασκευάσματος δημιουργουμένου ἐπὶ τοῦ μισθίου καὶ ἡ δευτέρα εἰς τὸ ὅτι τὸ μίσθωμα εἰς χρῆμα ᾗτο γενικὸν καὶ οἶονεῖ ἐθιμικῶς ἐπιβεβλημένον, ἀνήρχετο δὲ εἰς 60 παράδες μηνιαίως, ἀνεξαρτήτως θέσεως τοῦ οἰκοπέδου. Ὡς πρὸς τὴν καταλαμβανομένην ὅμως ἔκτασιν αὕτη ᾗτο ἡ συνήθως ἀπαιτούμενη διὰ τὴν κατασκευὴν μιᾶς μονοδωματίου καλύβης. Ἐὰν ᾗτο μεγαλυτέρα κατεβάλλετο ἡ ὑζημένον μίσθωμα.

Ἡ συνηθεστέρα μορφή στεγάστρου ὡς ἐξετέθη ᾗτο ἡ λεγομένη «καλύβη». Αὕτη ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ δὲν κατεσκευάζετο ἀπὸ πρόχειρα καὶ ἄχρηστα ὑλικά ἀλλὰ ἀπὸ λίθους. Ὡς προκύπτει, ἀπὸ τὴν δημοσιευομένην ἐν παραρτήματι, ἀπὸ 16-2 1825 ἀναφορὰν ἐνὸς πρόσφυγος πρὸς τὴν Διοίκησιν⁷, αἱ καλύβαι ἦσαν πλέον λιθόκτιστοι καὶ ἐστεγασμένοι, ὁμοίου δὲ τύπου πρὸς τὰς ἐν Πελοποννήσῳ κατασκευαζομένας. Ἀπὸ ἀναφορὰν ἀνέκδοτον (τὴν ὁποίαν ἐπιφυλασσόμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν ἐν καιρῷ), προκύπτει ὅτι ἐν ἔτῃ 1825 εἶχον κατασκευασθῇ 1700 τοιαῦται καλύβαι, εἰς ἃς ἐστεγάζετο τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ, δοθέντος ὅτι αἱ κανονικαὶ οἰκίαι ἦσαν τότε ἐλάχιστοι. Ὅπως ἀναφέρει ὁ Γ.Α. Ναύτης εἰς ἐπιστολὴν τοῦ δημο-

6. Βλψ. Α. Δρακάκη, ἐνθ' ἄνωτ. τόμ. Α', σελ. 232.

7. Ἀρθρ. ἐγγρ. 3.

σιευθεῖσαν ἐν ἔτει 1847⁸, ὁ οἰκισμός, ὁ ὁποῖος εἶχε δημιουργηθῇ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Σύρας ἦτο «προσωρινός, διὰ τοῦτο δὲν κατεσκεύαζον οἰκίας, εἰμὴ καθ' ὅσον ἦτο ἄφρευκτος οἰκημάτων ἀνάγκη καὶ ἐπομένως ἐγίνοντο ὀλιγοδάπανοι, μικραὶ καὶ πενιχραί. Γενικὴ ἦτο ἡ πεποίθησις ὅτι ἡ Ἑρμούπολις ἔμελλε νὰ ἐρημωθῇ, ἅμα μετὰ τὴν ἐπέλευσιν τῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας τῆς Ἑλλάδος». Ἀλλὰ καὶ ὁ Παν. Ζωντανός, ὅστις πρῶτος ἡσχολήθη μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ οἰκισμοῦ τῆς Ἑρμουπόλεως (ἀτυχῶς λίαν στοιχειωδῶς) γράφει⁹ σχετικῶς τὰ ἑξῆς :

«Πολλὰ ὑπέφερον κατ' ἀρχὰς οἱ κάτοικοι τῆς νέας ταύτης πόλεως ἀπὸ τοὺς Συρίους, οἵτινες δὲν τοὺς ἄφηνον νὰ κτίσωσιν οἰκίας ἐπὶ τῶν γηπέδων των, εἰμὴ ἐπὶ ρητῇ συμφωνίᾳ τοῦ νὰ παραχωρῶσι τὰς οἰκοδομὰς μετὰ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη. Πολλοὶ ἐβιάσθησαν νὰ δεχθῶσι τὴν συμφωνίαν, ἐξ οὗ καὶ ἔμειναν ἔπειτα κύριοι πολλοὶ Σύριοι τῶν ιδιοκτησιῶν των. Ἄλλοι τὴν ἀπεποιήθησαν καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ ἰσχυροὶ τῆς ἡμέρας. Τὰ κατ' ἀρχὰς οἰκήματά των καὶ αἱ ἀποθήκαι των ἦσαν ἀπλᾶ καλύβαι καὶ παράγκαι, ὡς εἶναι φυσικὸν εἰς ὅλας τὰς ἀρτισυστάτους ἀποικίας καὶ διότι δὲν εἶχον πώποτε σκοπὸν νὰ μένουν πάντοτε εἰς τὴν νέαν Ἑρμούπολιν, ἀλλ' ἐπερίμεναν, ἡμέραν παρ' ἡμέραν τὴν ἀπελευθέρωσιν ἄλλης τινὸς ἐμπορικῆς πόλεως διὰ νὰ κατοικήσουν διὰ πάντα, μὴ ὄντες συνηθισμένοι νὰ κατοικοῦν εἰς μικρὰς νήσους, στερουμένους καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀναγκαίου ὕδατος» Αἱ συνθῆκαι διαβιώσεως τῶν κατοίκων εἰς τὰς καλύβας αὐτὰς ἦσαν δραματικαί, ὁ δὲ ὅλος οἰκισμὸς ἐπὶ πολλὰ ἔτη διαζωγραφίζεται ἀπὸ τοὺς ξένους ἐπισκέπτας μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα.

Ἡ κατάληψις τῶν ιδιοκτησιῶν τῶν ἐντοπίων ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας καὶ ἡ καταβολὴ μισθώματος 60 παράδων μηνιαίως, ἀπετέλει λίαν προνομιακὴν μεταχείρισιν ἔστω καὶ ἂν τὰ στέγαστρα παρέμενον εἰς τὸν κύριον τοῦ ἐδάφους, μετὰ τὴν λήξιν τοῦ χρόνου μισθώσεως (τετραετίας), τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τῆς προμνησθείσης ἀναφορᾶς, ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει ὅτι ἓνας Ὑδραῖος εἶχε καταλάβει ἑκτασιν γῆς εἰς τὴν Σύραν καὶ εἶχε οἰκοδομήσει ὀγδόντα (80) καλύβας!!, τὰς ὁποίας ἐνοικίαζε, εἰσπράττων, ἀσφαλῶς, μεγάλα μισθώματα, ἡξίου δὲ καὶ αὐτός, ὁ ἐπιχειρηματίας, νὰ πληρώνῃ δι' ἐκάστην καλύβην 60 παράδες, ὅπως καὶ οἱ πένητες πρόσφυγες.

Τραγὴ ἀπόδειξις τῆς ἀξίας τὴν ὁποίαν εἶχεν τότε τὸ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου εἶναι ἡ ἐν παραρτήματι δημοσιευομένη ἀπὸ 11 Ἀπριλίου 1825 σύμβασις, διὰ τῆς ὁποίας συμφωνεῖται ἡ πώλησις ἐνὸς ἐργαστηρίου ξυλίνου, εἰς τὴν παραλίαν, ἀντὶ

8. Ἐπιστολὴ Γ. Α. Ν α ὕ τ η, περὶ Σύρου καὶ Ἑρμουπόλεως. Ἐν Ἑρμουπόλει ἐκ τῆς τυπογραφίας Γεωργίου Πολυμέρη 1847.

9. Ἱστορικὴ περίληψις τῆς νήσου Σύρου καὶ τῆς ἐν αὐτῇ Ἑρμουπόλεως, ἀντὶχθεῖσα ὑπὸ Π. Ζωντανοῦ καὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Γ. Μελισταγοῦς. Ἐν Ἑρμουπόλει 1842, σελ. 18.

διακοσίων (200) ταλήρων κολωνάτων Ισπανίας¹⁰. Τὸ ποσὸν αὐτὸ δὲν ἐκάλυπτε τόσον τὴν ἀξίαν τοῦ κατασκευάσματος, ὅσον τὴν ἀξίαν τοῦ δικαιώματος κατοχῆς τοῦ οἰκοπέδου.

Βεβαίως ἡ συμφωνία καθ' ἣν τὸ οἰοδήποτε κατασκεύασμα, τὸ ὁποῖον ὁ μισθωτὴς θὰ ἐτοποθέτει ἢ θὰ ὠκοδόμει ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου, θὰ παρέμενεν εἰς τὸν ἰδιοκτήτην τούτου, μετὰ τὴν λήξιν τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως, ἀπετέλει, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ Ζωντανός, τροχοπέδην εἰς τὴν δημιουργίαν μεγάλων καὶ καλῶν οἰκοδομῶν. Διότι οὐδεὶς ἦτο διετεθειμένος νὰ κτίσῃ μεγάλην οἰκίαν, δαπανῶν πολλὰ χρήματα, διὰ νὰ τὴν εὕρῃ μετὰ τετραετίαν ὁ κύριος τοῦ οἰκοπέδου, ἐτοίμην, δωρεάν. Καὶ ὅταν ἀκόμη συνεφωνεῖτο μεταξὺ κυρίου οἰκοπέδου καὶ μισθωτοῦ ἢ οἰκοδόμησις μεγάλης οἰκίας ἢ συμφωνία παρεβιάζετο ἀπὸ τὸν μισθωτὴν. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐν παραρτήματι δημοσιευομένη ἀπὸ 7 - 1 - 1826 ἀναφορὰ τοῦ Ἀντωνίου Σαλάχα, πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἑσωτερικῶν¹¹. Εἰς τὴν ἀναφορὰν τοῦ αὐτοῦ ὁ Σαλάχας διαμαρτύρεται, διότι κατὰ τὸ 1824 παρεχώρησε ἓνα οἰκοπέδον τοῦ κείμενον πλησίον εἰς τὴν «φραγκόκλησιαν τῆς Εὐαγγελιστρίας» εἰς ἓνα Σπετσιώτην, ὀνόματι Κοσμᾶν Γκίνην, μετὰ τὴν συμφωνίαν νὰ κατασκευάσῃ ἓνα κτίριον «καὶ νὰ τὸ ἐξουσιάσῃ διὰ τέσσαρους χρόνους, μετὰ δὲ τὴν προθεσμίαν τῶν τεσσάρων χρόνων, νὰ εἶναι ἰδικόν μου τὸ κτίριον καὶ ὁ τόπος». Ὁ πονηρὸς ὅμως Σπετσιώτης, ἀντὶ νὰ οἰκοδομήσῃ «κτίριον» ἀξιόλογον ὡς γράφει ὁ Σαλάχας, κατεσκεύασε «τρία κατώγια, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπολαμβάνει 110 γρόσια ἀνὰ μῆνα» καὶ ὅχι μόνον ἤρνεῖτο νὰ κατασκευάσῃ τὸ κτίριον, ἀλλὰ, «ρίπτει κατ' ἐμοῦ ὕβρεις, φροβερισμοὺς καὶ ἄλλα πολλά».

Ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἡ λήξις τοῦ χρόνου τῶν συμφωνηθεῖσων μισθώσεων, ἥτις συνέπιπτε διὰ τὰς πλείστας τούτων ἐντὸς τοῦ 1827, οὐδένα μισθωτὴν εὗρε διατεθειμένον νὰ σεβασθῇ τὰ συμφωνηθέντα. Οὐδεὶς ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν στέγην τοῦ καὶ νὰ ἀναζητήσῃ νέαν, ὡς εἶχε συμφωνήσῃ, οὔτε δὲ καὶ ἐδέχετο νὰ πληρώσῃ νέον μίσθωμα, ὡς μισθωτὴς τοῦ τε οἰκοπέδου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ στεγάστρου (καλύβης, οἰκίσκου ἢ παράγκας) ἢ κυριότης πλέον τοῦ ὁποίου εἶχε, κατὰ τὴν συμφωνίαν περιέλθῃ εἰς τὸν κύριον τοῦ οἰκοπέδου. Ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ ἀρχίσουν νέαι προστριβαὶ μεταξὺ ἐντοπίων ἰδιοκτητῶν καὶ προσφύγων. Εἰς τοὺς κώδικας Σκαρλ. Μαξίμου¹² ἔχουν καταχωρισθῇ πλείσται τοιαῦται διαμαρτυρίαι. Οὕτως εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1208)

10. Ἀριθμ. Ἐγγρ. 4

11. Ἀριθμ. Ἐγγρ. 5 Οἱ ἀδελφοὶ Ἀντώνιος καὶ Φραγκῆσκος Σαλάχας ἦσαν οἱ μεγαλύτεροι ἰδιοκτῆται τῶν παραλιακῶν ἐκτάσεων, εἰς ἃς ὠκοδομήθη ἡ Ἑρμούπολις.

12. ΓΑΚ. Ἀριθμ. Κωδ. 183 - 189

26 - 4 - 1828 διαμαρτυρίαν τοῦ Χίου Κ.Ν. Γλυπιπῆ, οὗτος ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ οἰκοπέδου του Γεώργιος Βουτσῖνος τοῦ Ζαχαρία «ζητεῖ νὰ ὠφεληθῇ διπλάσιως ἀπὸ ὅτι τὸν ὠφέλησαν ἢ πρὸ τεσσάρων χρόνων βιαία συμφωνία μας. Ἦναγκασμένοι ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος μας Χίου καὶ εὐρεθέντες κατὰ περίστασιν ἄστεγοι εἰς ταύτην τὴν νῆσον, ἐβιάσθημεν νὰ κάμωμεν ὁποίας συμφωνίας ἤθελεν τότε, διὰ νὰ κτίσωμεν εἰς τὸ καταφύγιόν μας, εἰς τὴν νῆσον ταύτην, οὔτε τοιοῦτον δικαίωμα, ὡς Ἕλληνες ἐδυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν». Οἱ ἐντόπιοι πάλιν ἀπῆντον ὅτι ἐπὶ τέσσαρα ἔτη τοὺς εἶχον παραχωρήσει σχεδὸν δωρεὰν τὰ οἰκόπεδά των, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν προσφύγων εἶχεν καταστεῖ καλυτέρα ἀπὸ τὴν ἰδικήν των (τῶν ἐντοπίων) καὶ ὅτι δίκαιον ἦτο πλέον νὰ ὠφεληθοῦν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὰς ἰδιοκτησίας των. Αἱ προστριβαὶ αὗται ἔφθανον πολλάκις εἰς τὰ ἄκρα καὶ νέον κῦμα ὀξύτητος εἰς τὰς σχέσεις τῶν δύο στοιχείων, ἐντοπίων καὶ προσφύγων εἶχεν ἐκσπάσει ἐν Σύρῳ.

Πρὸς ρύθμισιν τῆς καταστάσεως αὐτῆς ὁ Ἰωάν. Καποδίστριας, εὐθὺς ὡς ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν, ἐξέδωκε ἀπόφασιν διὰ τῆς ὁποίας ὠρίζεν ὅτι οἱ κύριοι τοῦ ἐδάφους, ἐφ' ὧν εἶχον ὠκοδομηθῇ, ὑπὸ τὰς ἐκτεθείσας συνθήκας, οἷασδήποτε μορφῆς κτίσματα ἢ κατασκευασθῇ ἄλλης μορφῆς στέγαστρα, διετήρουν τὴν ψιλὴν κυριότητα τοῦ ἐδάφους, ἐνῶ οἱ μέχρι πρό τινος μισθωταὶ ἀπέκτον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὸ ἐμπράγματον δικαίωμα τῆς ἐπιφανείας. Ὁρίσε, συγχρόνως, ὅπως τετραμελὲς ἐπιτροπὴ, ἀποτελουμένη ἀπὸ δύο ἐντοπίους καὶ δύο παροίκους, διοριζομένους ἀπὸ τὴν Διοίκησιν, θὰ προσδιώριζε τὸν ἐτήσιον κανόνα, τὸν ὁποῖον οἱ ἐπιφανειοῦχοι θὰ ἐπλήρωνον εἰς τοὺς ψιλοὺς κυρίους. Ἡ τετραμελὲς αὕτη Ἐπιτροπὴ εἰργάσθη φιλοτίμως καὶ ἐπέτυχε, διὰ τῶν ἀποφάσεών της, νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ὀξείας ταύτας ἀντεγκλήσεις, καθορίσασα λογικὰ ποσὰ διὰ τοὺς ὑπὸ τῶν προσφύγων καταβληθησομένους κανόνας, οὕτως ὥστε πάντες νὰ μείνουν εὐχαριστημένοι¹³. Ἐκτοτε πλέον ἤρχισεν ἡ ραγδαία πρόοδος τῆς Ἑρμουπόλεως. Αἱ μεγάλαι οἰκοδομαὶ διεδέχοντο ἢ μία τὴν ἄλλην καὶ ὁ ἄθλιος συνοικισμὸς τῶν καλυβῶν καὶ τῶν παραγκῶν ἤρχισε νὰ μεταβάλλεται εἰς πόλιν.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἤρχισεν τὴν ζωὴν της ἡ νέα πόλις. Τίποτε δὲν ἐβοήθησε διὰ τὴν ἀνάπτυξίν της. Οὐδεὶς ἐπίστευε εἰς τὸ μέλλον της. Αὐτὸς οὗτος ὁ ἀνάδοχος της, ὁ πολὺς Λουκᾶς Ράλλης, ἀφοῦ ἐπὶ μίαν δεκαετίαν ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν ἐπίλυσιν πλείστων ζητημάτων τοῦ νέου οἰκισμοῦ, ἐν ἔτει 1833 ἐγκατέλειψε τὴν Ἑρμούπολιν διὰ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸν ἔρημον τότε Πειραιᾶ καὶ νὰ γίνῃ ὁ πρῶτος Δήμαρχός του. Καὶ ὅμως παρὰ τὰς ἀντιξοότητας, τὰ ἐμπόδια, τὰς φυσικὰς ἐλλεί-

13. Δημοσιεύομεν ἐν παραρτήματι τοιαύτην ἀπόφασιν (ἀρθμ. ἐγγρ. 14).

ψήφισ, ἐξ ὧν σημαντικωτέρα ἢ ἑλλειψίς ὕδατος, ὁ οἰκισμὸς αὐτός τῶν καλυβῶν ἐγένεν τὰ πρῶτα μία μεγάλη πόλις, ἣτις ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον πεντηκονταετίαν ἐμεσουράνησε εἰς τὴν κονίστραν τῆς δημιουργίας τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους. Τὸ ἐστήριξε. Τὸ ἐβλάπτει καὶ τὸ ἐνίσχυσε. Καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν συνοικισμὸν τῶν καλυβῶν ἐτράφη τὸ ἀγωνιζόμενον ἔθνος κατὰ τὴν ἐπταετίαν τῶν ἐπικῶν ἀγώνων τοῦ καὶ ἐστηρίχθη τὸ ἀγωνιζόμενον θάρρος τῶν Διοικούντων εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως.

2. ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΤΩΝ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ

Ὁ λιμὴν τῆς Σύρας ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐνεφάνισε ζωηρὰν καὶ ἔντονον κίνησιν. Οἱ λόγοι οἱ ὅποιοι συνετέλεσαν εἰς τὴν ὅλως ἀπροσδόκητον ἀνάπτυξιν τοῦ, μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀσημάντου αὐτοῦ Κυκλαδικοῦ λιμένος, ἐξέρχονται τῶν ὁρίων τῆς παρούσης μελέτης. Γεγονὸς πάντως εἶναι, ὅτι εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Σύραν πολλοὶ ἀλλοδαποὶ ἔμποροι, κυρίως φραγκολεβαντῖνοι, οἵτινες ὁσφρανθέντες ἀμέσως τὸ προσιωνιζόμενον μέλλον τοῦ ὠραίου φυσικοῦ λιμένος τῆς νήσου μας, ἐν ὧσιν τῶν δημιουργηθεισῶν τοπικῶν συνθηκῶν, ἤρχισαν ἐμπορευόμενοι ἐκεῖ, πολὺ πρὶν ἢ Ἑλληνες ἔμποροι ἀποφασίσουν νὰ χρησιμοποιήσουν τὸν λιμένα αὐτὸν ὡς ἐπίκεντρον τῶν ἐμπορικῶν τῶν ἐπιχειρήσεων. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (1821 - 1823) Ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ δὲν εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Σῦρον, ἡ ὁποία δὲν εἶχε μετὰσχί τῆς Ἐπαναστάσεως, ἐρρύθμιζε δὲ τὰ τῆς νήσου ἢ Κοινότης τῆς Σύρας, δηλαδή ἡ Κοινότης τῶν ἐντοπίων Καθολικῶν κατοίκων τῆς. Βεβαίως, ὡς ἤδη ἀλλαχοῦ ἐξεθέσαμεν¹⁴, ἡ λαμπρὰ ὀργάνωσις τῆς αὐτοδιοικήσεως εἰς τὴν νῆσον μας, εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ σημείου ὥστε καὶ Κοινοτικὴ Ἀστυνομία νὰ ὑπάρχῃ καὶ λιμενοφυλακή, πλὴν ὅμως, τόσον ἡ μία ὅσον καὶ ἡ ἄλλη, ἦσαν μὲν ἐπαρκεῖς διὰ νὰ καλύψουν τὰς ἀνάγκας ἐνὸς λιμένος μὲ μικρὰν ναυτιλιακὴν κίνησιν ἀνεπαρκεῖς ὅμως διὰ τὰς ἀνάγκας ἐνὸς λιμένος μὲ τὴν ραγδαίως αὐξάνουσαν κίνησιν, οἷος κατέστη ὁ λιμὴν οὗτος, ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1821. Οὕτως ἦτο ἐπόμενο νὰ ἐπικρατήσῃ ταχέως μία συνεχῶς αὐξανόμενη ἀσυνδοσία εἰς τὸν λιμένα αὐτόν, δοθέντος μάλιστα ὅτι ἡ Κοινότης δὲν ἠθέλησε, ἐκμεταλλευομένη τὴν νέαν κατάστασιν, νὰ ἀντλήσῃ πόρους ἐξ αὐτοῦ, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς. Ἀλλοδαποὶ καὶ ἡμεδαποὶ εἰσῆγον καὶ ἐξῆγον πάσης φύσεως ἐμπορεύματα χωρὶς νὰ πληρώνουν οὐδὲνα δασμὸν. Πάσης φύσεως πλοῖα ἠγκυροβόλουν εἰς τὸν λιμένα ἀνελέγκτως καὶ ἀδαπάνως. Αἱ συναλλαγαὶ διεξήγοντο ἐλευθέρως. Καὶ οἱ ἐρχόμενοι καὶ ἀπερχόμενοι ἔμποροι εἰς οὐδεμίαν ὑπεβάλλοντο διατύπωσιν. Πάντα ταῦτα συνετέλεσαν βεβαίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορικῆς

14. Βλψ. Α. Δρακάκη, ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. Α', σελ. 232.

κινήσεως τοῦ λιμένος, ἀπετέλεσαν ὅμως καὶ τὴν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἀνέλεγκτον αὐτὸν λιμένα νὰ καταφεύγουν πρὸς πώλησιν τῶν ἐμπορευμάτων των ὅχι μόνον οἱ ἐντίμως ἐμπορευόμενοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνόμως, ἰδίᾳ δὲ οἱ πάσης φύσεως καὶ ἐθνικότητος κουρσάροι καὶ πειραταί, οἵτινες ἐλυμαίνοντο τὸ Αἰγαῖον, ἤδη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν Ἐπαναστατικῶν ἐκδηλώσεων. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ ἐκεῖ νὰ διενεργεῖται συστηματικῶς τὸ ἀπηγορευμένον ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδαύρου, ἐμπόριον αἰχμαλωτιζομένων Τούρκων.

Πρώτη ἀπόδειξις τῆς εἰς τὸν λιμένα τῆς Σύρας μεταφορᾶς καὶ πωλήσεως τῶν αἰχμαλωτιζομένων Τούρκων, περιλαμβάνεται, εἰς τὸν ἀποκείμενον εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Δήμου Ἄνω Σύρου, ἀπολογισμὸν τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Κοινότητος Γεωργ. Στεφάνου τοῦ ἔτους 1822. Ἐν αὐτῷ καταχωρίζεται ὑπ' αὐξ. ἀρθμ. 144 Κονδύλιον ἀναφέρον «Ἐδωσα γιὰ νὰ ξαγοράσω τὰ Τουρκάκια γρ. 350». Προδήλως ἡ ἐξαγορά τῶν Τουρκοπαίδων, θὰ ἐγένετο ἀπὸ πωλοῦντας ταῦτα εἰς τὸν λιμένα, ἄγνωστον πῶς καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας αἰχμαλωτισθέντων.

Σαφεστέρα καὶ κατηγορηματικώτερα εἶναι, σχετικῶς, ἡ βεβαίωσις τοῦ Ἀγγλοῦ περιηγητοῦ G. Waddington, ὅστις ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον μας, μεσοῦντος τοῦ 1823, ἀναφέρει ὅτι διεπίστωσεν ἐκεῖ καὶ τὰ ἐξῆς :

«Κάθε συνταγματικὸς Ἕλλην θὰ σᾶς εἴπῃ, ὅτι ἡ πώλησις τῶν αἰχμαλώτων εἶναι ἀπηγορευμένη ἀπὸ τὸν «Νόμον τῆς Ἐπιδαύρου». Καθημερινῶς διαβαίνω πρὸ μιᾶς καλύβης, κατειλημμένης ἀπὸ τέσσαρας ἢ πέντε Τούρκους σκλάβους, τόσον ἐκδήλως ἐκτεθειμένους πρὸς πώλησιν, ὥστε αἱ τιμαὶ ἐνὸς ἐκάστου μοὶ ἀνεκοινώθησαν»¹⁵.

Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἐμπορία τῶν Τούρκων αἰχμαλώτων εἰς τὴν παραλίαν τῆς Σύρας ἔλαβε τοιαύτην ἔκτασιν, ὥστε νὰ θεωρεῖται πλέον ὡς ἡ ἐπίσημος ἀγορά τοῦ εἴδους. Ὅπου συνελαμβάνοντο αἰχμαλῶτοι Τούρκοι ἢ Ἀραβες, στρατιῶται ἢ μὴ, μετεφέροντο εἰς τὴν Σύρον ὅπου εὐκόλως ἐπωλοῦντο. Ὅταν ἐγκατεστάθησαν, κατὰ Σεπτέμβριον 1823, αἱ Ἑλληνικαὶ ἀρχαὶ εἰς τὸν λιμένα εὖρον πλέον δημιουργημένην τὴν ὡς ἄνω ἐκτεθεῖσαν κατάστασιν. Φαίνεται ὅτι ἡ λῆψις ἀμέσως μέτρων, πατάξεως τοῦ ἀνόμου ἐμπορίου, δὲν ἦτο δυνατὴ. Ἀλλωστε τὰ δικαιώματα τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως, ἐπὶ πολὺ, ἡμφεσβητοῦντο ἀπὸ τοὺς ξένους καὶ ἡ ἐξουσία τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν ἦτο μᾶλλον σκιώδης, περιοριζομένη πάντως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ λιμένος καὶ μόνον. Παρὰ ταῦτα, ὅταν πλέον ὀριστικοποιήθη ἡ ἐγκατάστασις Ἐπαρχοῦ καὶ Πολιτάρχου εἰς τὸν παράλιον οἰκισμόν, τὸ Βουλευτικὸν διὰ τοῦ ὑπ' ἀρθμ. 633)¹⁴ Ἰανουαρίου 1824 ψηφίσματός του, δημοσιευομένου ἐν παραρτήματι, ἠναγκά-

15. Ἐνθ' ἄν., σελ. 33 κ.ε.

ἢ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸν τὴν ἄμεσον λήψιν μέτρων. Ἴδου ἀπόσπασμα τοῦ ἐγγράφου¹⁶.

«Ἐπειδὴ ἐναντίον τοῦ Ὁργανικοῦ Νόμου¹⁷, πολλοὶ ἔφερον τὸ πρᾶγμα εἰς ἀηδὴ κατάχρησιν, ἀσυστόλωςπραγματευόμενοι τοὺς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ εὕρισκομένους αἰχμαλώτους Τούρκους καὶ κομίζοντές τους εἰς τὴν νῆσον Σύρον τοὺς ἐμπορεύονται . . . »

ἤρθε δὲ ἀπὸ τὸ Ἐκτελεστικὸν τὴν ἄμεσον λήψιν μέτρων πρὸς καταστολὴν τῶν καταχρήσεων αὐτῶν. Τὸ ἐκτελεστικὸν ὅμως ἢ δὲν ἤθελεν ἢ δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ κατασταλτικὰ μέτρα. Πράγματι ἡ ἐμπορία τῶν Τούρκων αἰχμαλώτων ἦτο ἀπὸ κάποιας πλευρᾶς ἐξυπηρετικὴ τῶν ἐλληνικῶν συμφερόντων καὶ μάλιστα τῶν δυστυχῶν πληθυσμῶν, οἵτινες εἶχον ὑποστῆναι τοὺς Τουρκικοὺς διωγμούς. Ὡς γνωστὸν εἰς κάθε περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Τουρκικὴ μανία ἐξέσπα κατὰ τῶν Ἑλλήνων, χιλιάδες ἀθώων ἐσύροντο εἰς τὰ σκλαβοπάζατα τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐπωλοῦντο ὡς δοῦλοι. Οἱ οἰκεῖοι των βεβαίως προσεπάθουν νὰ τοὺς ἐξαγοράσουν, συνήθως ὅμως τὰ ἀξιούμενα λύτρα ἦσαν ὑπέρογκα καὶ καθίστατο ἀδύνατος ἡ ἐξεύρεσις τῶν ἀναγκαίων χρημάτων. Τότε κατέφευγον εἰς τὴν μέθοδον τῆς ἀνταλλαγῆς. Ἠγόραζον ἓνα Τοῦρκον αἰχμάλωτον καὶ ἠξίουσαν ἀπὸ τὸν ἐνδιαφερόμενον, διὰ τὴν παράδοσίν του, τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἰδικοῦ των προσώπου, τὸ ὅποῖον ἐτέλει ἐν δουλείᾳ. Τὸ σύστημα αὐτὸ εἶχεν ἐπιτύχει τόσον πολὺ, ὥστε εἰς τὴν Σύρον, τότε, ὑπῆρχον εἰδικὰ γραφεῖα, τὰ ὅποια ἀνελάμβανον τὴν τακτοποίησιν τοιαύτης μορφῆς ἀνταλλαγῶν. Βεβαίως, ὅπως εἰς κάθε ἀνάλογον περίπτωσιν, ἐνεφίλοχῶρουν καὶ καταχρήσεις. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη τὸ Ἐκτελεστικὸν εἶχε τὴν διάθεσιν νὰ ἀπαγορεύσῃ τὸ ἐμπόριον τῶν αἰχμαλώτων Τούρκων, εἶναι λίαν ἀμφίβολον ἂν τοῦτο θὰ ἐπετυγχάνετο εὐκόλως εἰς τὴν Σύρον. Μὲ τὸ ἐμπόριον αὐτὸ ἡσχολεῖτο σημαντικὸς ἀριθμὸς ξένων, οἵτινες ἦσαν τελείως ἀσύνδοτοι εἰς τὸν λιμένα μας, λίαν δὲ δυσχερῶς θὰ ἠδύνατο ἡ τοπικὴ ἀστυνομία νὰ ἐπιβληθῇ καὶ νὰ συλλάβῃ τοὺς παραβιάζοντας τὰς ἀποφάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως ξένους. Ἐχομεν δεδομένον ὅτι ξένοι φονεῖς προέβαλλον τὴν ἀλλοδαπὴν ὑπηκοότητά των καὶ ἐπετύγγανον νὰ μὴν ὑποβληθοῦν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Ἀρχάς, παραδιδόμενοι εἰς τοὺς ἀρμοδίους Προξένους των. Τοῦτο δὲ διότι ἡ Σύρος, κατὰ τὰς ἀπόψεις των, ἐξηκολούθει νὰ διέπεται ἀπὸ τὰς διομολογήσεις, αἵτινες ἴσχυον εἰς τὰς Τουρκοκρατούμενας περιοχάς, ὡς μὴ ὑπαγομένη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως (ὡς ἐλέγχθη ἡ νῆσος Σύρος δὲν εἶχε μετὰσχῃ τῆς Ἑλ. Ἐπανάστασεως).

16. Ἀρθρ. Ἐγγρ. 1.

17. Ὁργανικὸς Νόμος ἐκαλεῖτο τὸ Σύνταγμα τῆς Ἐπιδιόρυ.

Γεγονός είναι πάντως ότι είτε ήθελημένως είτε άθελήτως τὸ Ἐκτελεστικὸν δὲν ἠμπόδιζε τὸ αἰχμαλωτεμπόριον αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἐξηκολούθησε ἀναπτυσσόμενον καὶ ὀργανούμενον μάλιστα, ὁλονέν καὶ περισσότερον.

Ἀπὸ τὴν ἐν παραρτήματι δημοσιευομένην ἀπὸ 27) Σεπτεμβρίου 1824 ἀναφορὰν τοῦ Ἑπουργείου τῶν Πολεμικῶν πρὸς τὸ Ἐκτελεστικόν¹⁸, προκύπτουν τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά.

Ἕνας Ἕλληνα στρατιώτης, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖ εἰς τὸ Ἑπουργεῖον τῶν «Πολεμικῶν», ὡς γραμματοφόρος, ἐληστεύθη ἀπὸ ἕτερον στρατιώτην, ὀνόματι Κουτσοπέταλον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ληστείαν «τοῦ ἤρπασε δύο πιστόλια καὶ μίαν πολλὰ νέαν ἀράπισσαν». Ὁ ἀρπάσας τὴν ἀράπισσαν τὴν ἐφυγάδευσεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅπου τὴν παρέδωσε εἰς χεῖρας τοῦ Ἀναστασίου Παπασταθοπούλου, «ὅστις», ὡς ἀναφέρει τὸ ἔγγραφον, «ἀπελθὼν εἰς Σύραν, ἀπεμπολήσατο ἀντὶ 150 γροσίων». Ὁ Ἑπουργὸς τῶν Πολεμικῶν Α. Παπαγεωργίου, εὐθὺς ὡς ἐπληροφορήθη, ἀπὸ τὸν γραμματοφόρον του, τὰ διατρέξαντα, διέταξε τὴν σύλληψιν τοῦ Παπασταθοπούλου, ὅστις ἀνακρινόμενος ὡμολόγησε τὴν εἰς Σύραν πώλησιν τῆς εὐηδοῦς αἰχμαλώτου, ἀποκαλύψας ἅμα, ὅτι ὁ ληστεύσας τὸν Γραμματοφόρον τοῦ Ἑπουργοῦ Κουτσοπέταλος, ὁμοῦ μὲ τοὺς Λουκᾶν Μπουγιουκλῆν καὶ Τριαντάφυλλον Μπουγιουκλῆν, ἅπαντας στρατιώτας, τελοῦντας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ φρουράρχου Φωτομάρα, εἶναι «ἀνθρωπέμποροι καὶ καταπατηταὶ τῶν Ἱερῶν Ἑλληνικῶν δικαιωμάτων». Οὗτοι εἶχον συμπήξει συμμορίαν, ἥτις μετέφερε εἰς τὴν Σύραν Τούρκους ἢ Ἀραβας αἰχμαλώτους καὶ ἐκεῖ τοὺς ἐπώλει, πολλὰ ἀποκομίζουσα κέρδη. Ἀξιοῖ δὲ τὸ Ἑπουργεῖον τὴν λῆψιν αὐστηρῶν μέτρων ἐναντίον των. Δὲν γνωρίζομεν ἂν τὸ Ἐκτελεστικὸν ἔδωκε ἢ ὄχι συνέχειαν εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν. Πολὺ ὅμως ἀμφιβάλλομεν, διότι, ὀλίγους μῆνας μετὰ ταῦτα, βλέπομεν αὐτοὺς τούτους τοὺς Προκρίτους τῆς Ὑδρας νὰ ζητοῦν ἀπὸ τὸν Ἐπαρχον τῆς Σύρας Ἐλευθέριον Δρίτζαν, τὴν παρέμβασίν του, διὰ τὴν ἀγορὰν εἰς τὴν Σύραν ἐκεῖ μεταφερθέντων πρὸς πώλησιν Τούρκων. Τὸ ἔγγραφον τῶν Προκρίτων τῆς Ὑδρας εἶναι τῆς 25ης Ἀπριλίου 1825, ἀναφέρει δὲ τὰ ἐξῆς¹⁹.

«Σᾶς εἶναι γνωστὸν ἴσως, ὅτι οἱ περὶ τὸ Νεόκαστρον ἐχθροὶ ἐζώγρισαν δύο σημαντικοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Διοικήσεώς μας, δηλ. τὸν ἰδικόν μας Ἐλευθέριον Ραφαήλ καὶ τὸν Κ.Π. Ζαφειρόπουλον. Πληροφορούμενοι δὲ ὅτι αὐτόθι εὐρίσκεται κάποιος Ρήγας Πελοποννήσιος, παραγυιὸς τοῦ Ντεληγιάννη, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀγορασμένους διὰ ἐμπορίαν δύο ἀξιωματικοὺς τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ, ἓνα Μπούμπασην καὶ ἓνα

18. Ἀρθμ. Ἐγγρ. 2.

19. Ἀρχ. Ὑδρ., τόμ. ΙΑ', σελ. 181.

...λλον, τοὺς ὁποίους ἔπιασε τὸ καράβι τοῦ ἰδικοῦ μας καπετὰν Ζάκα, σᾶς φανερώ-
νομεν διὰ τῆς παρούσης μας, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ καλέσῃ τὸ αὐτοῦ Ἐπαρχεῖον, τὸν
εἰρημένον Ρήγαν καὶ νὰ μεταχειρισθῇ πάντα τρόπον διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν πώλησιν
τῆ ἀπομακρυσμὸν τῶν ἄνω ἀξιωματικῶν Τούρκων, ἕως οὗ νὰπραγματευθῇ ἡ μὲ
τοὺς αὐτοὺς ἀλλαγὴ τῶν ἡμετέρων καὶ νὰ τελειώσῃ»

Δυστυχῶς τὸ ἔγγραφον τῶν Προκρίτων τῆς Ὑδρας ἔφθασεν ἀργὰ εἰς τὸ
Ἐπαρχεῖον τῆς Σύρας. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἦτοι τὴν 28ην - 4 - 1825, ὁ Γραμματεὺς
τοῦ Ἐπαρχείου Ἀντώνιος Πάνου, ἐπίσης Ὑδραῖος, ἀπαντᾷ εἰς τὸ ὡς ἄνω ἔγγραφον,
ἀναφέρων ὅτι τοὺς Τούρκους ὁ παραγυιὸς τοῦ Ντεληγιάννη, τοὺς εἶχε πωλήσει εἰς
ἓνα δουλέμπορον Ἰταλόν, ὀνόματι Antonio Giulanchi ὅστις «εὕρίσκετο μὲ τοὺς
σκλάβους του ἀκόμα εἰς τὴν Σύραν», ἐδέχετο δὲ νὰ τοὺς πωλήσῃ εἰς τοὺς Προ-
κρίτους τῆς Ὑδρας, ἂν συμφώνουν εἰς τὴν τιμὴν²⁰.

Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ ἀποδεικνύουν ὅτι τὸ ἐμπόριον τῶν Τούρκων αἰχμαλώτων,
ἀλλὰ καὶ ἡ δι' αὐτῶν ἀνταλλαγὴ Ἑλλήνων αἰχμαλώτων ἢ σκλάβων, εἶχε πλέον ἐπι-
σήμεως ἀναγνωρισθῇ, διεξήγετο δὲ ἐν Σύρῳ ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῶν τοπικῶν ἀρχῶν.
Μετὰ τίνας μῆνας καὶ αὕτη αὕτη ἡ Κυβέρνησις ἡ Ἑλληνική, διὰ τοῦ Ὑπουργείου
Ἑσωτερικῶν, κατέφευγε εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Σύρας διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀνταλ-
λαγὴν Ἑλλήνων αἰχμαλώτων μὲ ἀγορασθέντας Τούρκους. Ὄντως διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ.
3228)16 Μαρτίου 1826 ἐγγράφου τοῦ τὸ μνησθὲν Ὑπουργείου ἔγραφεν εἰς τὸν
Ἐπαρχον Σύρας νὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ Βασιλ.
Δημητρακοπούλου εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ἐπιδιωκομένης παρ' αὐτοῦ ἀνταλ-
λαγῆς²¹. Οὗτος ἡγόρασε μίαν Ὀθωμανίδα τὴν ὁποίαν ἀπέστειλεν εἰς τὴν Σύραν
μὲ ἓναν Σελαϊδὴν Σελαϊδόπουλον, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐκεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀνταλλαγὴν
ταύτης μὲ οἰκείους του, σκλαβωθέντας καὶ πωληθέντας προηγουμένως, παρὰ τῶν
Τούρκων.

Ὅταν, φθίνοντος τοῦ 1826, ἐγκατεστάθῃ εἰς τὸν παραλιμένιον οἰκισμὸν, ὅστις
δὲν εἶχεν εἰσέτι ὀνομασθῇ Ἑρμούπολις, ὁ πρῶτος Συμβολαιογράφος, ὀνόματι Σκαρ-
λάτος Μάξιμος, ὑπὸ τὸν τίτλον «Δημόσιος Μνήμων» ἢ «Δημόσιος Ὑπογραφεύς»,
εὗρέθη ἀμέσως πρὸ τῆς ἀνάγκης νὰ μεθοδεύσῃ ἓνα τύπον συμβάσεως διὰ νὰ καλύψῃ
μὲ κάποιαν νομιμοφάνειαν, τὰς ἀγοραπωλησίας αὐτὰς τῶν Τούρκων, αἱ ὁποῖαι δὲν
ἔπαυον νὰ εἶναι παράνομοι. Ἡ πρώτη σχετικὴ σύμβασις, ἥτις συνετάγῃ παρ' αὐτοῦ,
καὶ τὴν ὁποίαν δημοσιεύομεν ἐν παραρτήματι²², φέρει τὸν τίτλον «Ἀνταλλαγὴ ἀτό-

20. Ἀρχ. Ὑδρ., τόμ. ΙΑ', σελ. 200.

21. ΓΑΚ. Ὑπ. Ἑσωτ. Φ. 89.

22. Ἀρθμ. Ἐγγρ. 7.

μων». Ἐν αὐτῇ συμβαλλόμενοι εἶναι ἕνας Πελοποννήσιος, ὀνόματι Ἀθανάσιος Νεοχωριτόπουλος (ὥς φαίνεται οἱ Πελοποννήσιοι συστηματικῶς ἡσυχολοῦντο μὲ τὸ ἐμπόριον τῶν αἰχμαλωτιζομένων Τούρκων) καὶ ἕνας Χῖος, ὁ Ἰωάννης Τράκας. Ὁ δυστυχὴς Τράκας, θῦμα καὶ αὐτὸς τῶν πρό τινων ἐτῶν σφαγῶν καὶ ἐξανδροποδισμῶν, οἵτινες ἔλαβον χώραν εἰς τὴν Χίον, εἶχε χάσει κατ' αὐτοὺς μίαν θυγατέρα καὶ δύο υἱούς. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὰ ἀπωλεσθέντα τέκνα τοῦ ἀνεκάλυψε τέλος εἰς Σμύρνην καὶ ἐπιδιώκων τὴν ἀπελευθέρωσίν των, κατέφυγεν καὶ αὐτὸς εἰς τὴν καθιερωμένην μέθοδον τῆς ἀνταλλαγῆς. Ὁ Νεοχωριτόπουλος λοιπὸν παρουσιάζεται, ἀπὸ τὸν δημόσιον μνήμονα, ὅτι δωρίζει εἰς τὸν Τράκαν «μίαν νεάνιδα Τούρκαν, ὀνομαζομένην Σακκιερέ», τὴν ὁποίαν ἀπὸ τὴν σήμερον παραδίδει εἰς χεῖρας τοῦ γέροντος, ρηθέντος Τράκα, νὰ κρατῇ εἰς τὴν ἐξουσίαν του, λέγει δὲ περαιτέρω ὁ μνήμων, ὅτι ἡ δωρεὰ αὐτῇ γίνεται «ἐπὶ σκοπῷ καὶ συμφωνίᾳ τοιαύτῃ, ὅτι διὰ δύο παιδιὰ καὶ μίαν θυγατέρα ὅπου εὐρίσκονται εἰς Σμύρνην εἰς χεῖρας Τούρκικα, αἰχμάλωτοι, νὰ ἤθελε κάμει ἀνταλλαγὴν αὐτοὺς μὲ τὴν ρηφθεῖσαν αἰχμάλωτον». Τὸ πιθανώτερον βεβαίως εἶναι ὅτι ὁ Νεοχωριτόπουλος δὲν ἔκαμε δωρεάν τὴν πολύτιμον Τούρκισσαν (ἀναβιβάζεται ἡ ἀξία τῆς εἰς 10.000 γρόσια) εἰς τὸν ἀτυχῆ Χῖον. Ὁ Μνήμων ὅμως, διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν σκόπελον τῆς ἀπαγορεύσεως τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου, ἐφεῦρε τὴν μορφήν αὐτὴν τῆς συμβάσεως, ἐνῶ, ὥς φαίνεται, ἡ ἀνταλλαγή δὲν ἦτο εἰσέτι οὔτε βεβαία οὔτε καὶ δεδομένη, ἀλλὰ καθαρῶς ὑποθετική.

Ὀλίγον, ὅμως, μετὰ ταῦτα, λόγῳ, φαίνεται, τῆς κρατούσης συνηθείας εἰς τὴν ἀρτιγέννητον Ἑρμούπολιν, τῆς ἀναφανδὸν ἐμπορίας τῶν Τούρκων αἰχμαλώτων, καὶ ὁ Δημόσιος Μνήμων ἀπέβαλλε τοὺς ἐνδοιασμούς του καὶ συντάσσει τὴν 12ην Ἀπριλίου 1827 μίαν ἄλλην σύμβασιν πωλήσεως Τούρκων αἰχμαλώτων, ἡ ὁποία πλεον ἦτο καθαρὰ ἀγοραπωλησία. Τὴν σύμβασιν αὐτὴν τὴν ὀνομάζει «Μετάδοσις αἰχμαλώτων». Ὡς ἐκτίθεται ἐν αὐτῇ (τὴν δημοσιεύομεν ἐν παραρτήματι)²³ μία γολέττα πλοιαρχευομένη ἀπὸ τὸν Δημήτριον Λάμπρον συνέλαβε εἰς τὸ στενὸν Χίου - Τσεσμέ ἕξ Τούρκους, ἐπιβαίνοντας πλοιαρίου, τοὺς ὁποίους βεβαίως καὶ ἡχμαλώτισε. Τοὺς ἕξ αὐτοὺς αἰχμαλώτους, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ δύο ἦσαν Βουρλιῶτες καὶ οἱ ἕτεροι τέσσαρες Τσεσμελῆδες, τοὺς ἔφερε, τὸ πλήρωμα τῆς γολέττας, εἰς τὴν Σῦρον καὶ τοὺς ἐπώλησεν, κατ' ἐντολὴν τοῦ Πλοιάρχου, εἰς τὸν Καπετὰν Κωνσταντῆν Ὁρλάνδον, ἀντὶ τιμήματος 4350 γροσίων. Ἀναφέρεται δὲ εἰς τὴν σύμβασιν ὅτι οἱ πωλοῦντες ὠλαβόντες τὰ χρήματα παρὰ τοῦ Καπετὰν Κωνσταντῆ Ὁρλάνδου παραχωροῦσι τοὺς ἕξ αἰχμαλώτους αὐτοὺς Τούρκους πρὸς αὐτόν, διὰ νὰ τοὺς λάβει εἰς τὴν ἐξουσίαν του καὶ νὰ τοὺς διευθύνῃ ὅπου αὐτὸς θέλει καὶ βούλεται ἀνεμποδίστως καὶ ἀνενοχλή-

23. Ἀριθμ. Ἐγγρ. 8

ως τόσον ἀπὸ τὸν Καπετάνιον ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς ναῦτες καὶ συντρόφους του²⁴.

Καὶ εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς συμβάσεως αὐτῆς γίνεται προσπάθεια νὰ ἐμφανισθῇ ὅτι σκοπὸς τῆς μεταβιβάσεως τῶν αἰχμαλώτων δὲν ἦτο οὗτοι νὰ γίνουν σκλάβοι Ἑλλάδι, ἀλλὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν πρὸς ἀνταλλαγὴν μὲ Ἑλληνας αἰχμαλώτους. Αὐτὸ καὶ ἡ σύμβασις τιτλοφορεῖται «μετάδοσις», ἡ δὲ παραχώρησις τῶν αἰχμαλώτων πρὸς τὸν ἀγοραστήν ἐμφανίζεται ὡς ἀποβλέπουσα εἰς τὸ νὰ τοὺς «διευθύνει», τοῦ αὐτοῦ θέλει, προδήλως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀνταλλαγῆς.

Εἶναι οὐχ ἥττον ἀληθὲς ὅτι οἱ αἰχμάλωτοι δὲν ἐχρησιμοποιοῦντο πάντοτε πρὸς ἀνταλλαγὴν, ἀλλὰ παρέμενον εἰς χεῖρας Ἑλληνικὰς ὡς δοῦλοι. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐν παραρτήματι δημοσιευομένου μαρτυρικοῦ²⁵. Ὡς ἐκτίθεται ἐν αὐτῷ, κατὰ τὸ ἔτος 1821, ὁ Δημήτριος Ἀγγελάκης ἠγόρασε μίαν νεάνιδα ἀράπισσαν, τὴν ὁποίαν ἐχρησιμοποιεῖ «ὡς δούλαν», αὕτη ὅμως κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1827 ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ Ἀγγελάκη «κλευθεῖσα, καὶ μανθάνομεν ὅτι εὐρίσκεται εἰς Νάξον», ὡς βεβαιοῦν εἴκοσι μάρτυρες, τοὺς ὁποίους ἐζήτησεν ἐνώπιον τοῦ Δημοσίου Μνήμονος, ὁ Ἀγγελάκης, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ πολὺς πολιτάρχης τῆς Σύρας, Ἀνδρέας Κοσμάς. Οἱ ἐξεταζόμενοι μάρτυρες περαιτέρω καταθέτουν καὶ βεβαιοῦν ὅτι «ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἡ ἀραπίνα ἀναλογεῖ εἰς τὸν ρηθέντα Ἀγγελάκην, ὡς κτῆμα του, πρέπει ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκεται νὰ παρθῇ καὶ νὰ τοῦ δοθῇ, χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀντίρρησην, ἐπειδὴ τὴν γνωρίζομεν ἄνθρωπον ἰδικόν του». Μὲ ἄλλους λόγους θεωροῦν τὴν δυστυχῆ αὐτὴν ἀραπίναν, ὡς πρᾶγμα τῆς κυριότητος τοῦ Ἀγγελάκη.

Παρὰ ταῦτα, παραμένει, ὡς κανὼν, τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ Τούρκοι καὶ Ἀραβες αἰχμάλωτοι ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἀνταλλαγὴν μὲ Ἑλληνας αἰχμαλώτους. Ὡς ἐκ τούτου θὰ πρέπει καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτό, τὸ ὁποῖον διεξήγετο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Σύραν, λόγῳ τῆς κοσμοπολιτικῆς κινήσεως τῆς ἀγορᾶς τῆς, καὶ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἧς ἐτέλει, νὰ μὴ κριθῇ αὐστηρῶς. Ἄν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὑπὸ ποίας συνθήκας διεξῆγε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα του καὶ εἰς ποίαν οἰκονομικὴν ἐξαθλίωσιν εἶχον περιέλθει οἱ Ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, ἡ πώλησις τῶν Τούρκων αἰχμαλώτων ἀπετέλει πρᾶξιν ἐπιβαλλομένην ἐκ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν ἀνάγκης ὑφ' ἧς τοῦτο ἐτέλει. Χιλιάδες Ἑλλήνων εἶχον σφαγεῖ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, δεκάδες χιλιάδων εἶχον ἐξανδραποδισθῇ. Θὰ ἦτο παράλογον νὰ ἀξιοῦμεν ἀπὸ τοὺς δεινοπαθοῦντας Ἑλληνας νὰ σεβασθοῦν τοὺς κανόνας τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ἢ ἐνὸς

24. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας πλοίαρχος καὶ πλήρωμα ἐμερίζοντο τὰ κέρδη τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ πλοίου, ἀποτελοῦντος μίαν ἐταιρείαν. Τοῦτο ἐξηκολούθησε ἰσχυρὸν καὶ ἐπὶ Ἐπαναστάσεως.

25. Ἀρθρ. Ἐγγρ. 9.

Συντάγματος θεωρητικῶς ὀρθοῦ, ἀλλὰ τόσον μακρὰν τῆς τότε Ἑλληνικῆς πραγματικότητος. Ἡ ἐμπορία τῶν Τούρκων αἰχμαλώτων προσέφερε πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς πλείστας οἰκογενείας, αἵτινες οὕτως κατώρθωσαν νὰ ἀνεύρουν τοὺς προσφιλεῖς των, συγχρόνως δὲ ἐβοήθησεν οἰκονομικῶς τοὺς ἀγωνιζομένους εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν δραματικῶν συνθηκῶν τῆς τότε ἐποχῆς. Γεγονὸς εἶναι πάντως, ὅτι ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν παραρτήματι ἐγγράφων, καταφαίνεται ὅτι οἱ αἰχμαλωτιζόμενοι Τούρκοι, ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, δὲν παρεδίδοντο εἰς τὴν Διοίκησιν, οὔτε καὶ ἔξω εἰς στρατόπεδα συγκεντρώσεως, ἀλλ' ἕκαστος συλλαμβάνων αἰχμάλωτον Τούρκον, τὸν ἐθεώρει κτῆμα του καὶ ἐφρόντιζε νὰ τὸν πωλήσῃ εἰς τὴν καλυτέραν τιμὴν. Ἴσως τοῦτο νὰ μὴν ᾔτο ἡ χειροτέρα τύχη διὰ τὸν συλλαμβανόμενον. Δυστυχῶς τὸ ἀναγνωρισθὲν, σιωπηρῶς, δικαίωμα τοῦτο τῶν αἰχμαλωτιζόντων Τούρκους, ἢ Μωαμεθανοὺς Ἀραβας, καὶ ἡ ἄσκησις δικαιωμάτων κυρίου ὑπὸ Ἑλλήνων ἐν Ἑλλάδι εἰς βάρος Τούρκων ἢ Ἀράβων, ἦτοι ἡ πλήρης περιφρόνησις τῶν διατάξεων τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου, ἐφθασεν εἰς τοιαύτην κατάχρησιν, ὥστε Ἕλληνες νὰ ἀγοράζουν Ἕλληνας καὶ νὰ τοὺς κρατοῦν ὡς δούλους ἐν Ἑλλάδι, ἀρνούμενοι τὴν ἀπελευθέρωσιν των. Προκαλεῖ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν θλίψιν ἡ ἀκόλουθος ἀναφορά, τὴν ὁποίαν ὀλόκληρον καταχωρίζομεν ἐν τῷ κειμένῳ λόγῳ τοῦ ἄκρως ἐνδιαφέροντος περιεχομένου της καὶ τῆς συντομίας της²⁶.

«28 Μαρτίου 1827 Κορφοῦς

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Διευθυντικὴν Ἐπιτροπὴν

Μαθὼν ὅτι γυνή τις, ὀνόματι Μαρούλα, θυγάτηρ τοῦ ποτὲ Δημητράκη Τζουμπράκη, ἐξ Ἀκαρνανίας καὶ σύζυγος τοῦ Γιαννάκη Λογοθέτη, πεσοῦσα αἰχμάλωτος εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ πολυθρυλλήτου Μεσολογγίου, καὶ ἐξαγορασθεῖσα, ἕως ἀπὸ τὸν παρελθόντα Ἰούνιον (ὡς ἡ ἰδία ἔγραψεν ἕκτοτε εἰς τὴν μητέρα της εἰς Καστελόριζον) παρὰ τινος Γερασίμου Καλιγᾶ, εὐρίσκεται ἤδη εἰς Πρεστὸν, βιαστικῶς παρὰ τοῦ ἰδίου κρατουμένη. Τὸ κάνω πρὸς τὴν σεβαστὴν Ἐπιτροπὴν γνωστὸν ἐκ μέρους τῆς δυστυχοῦς, ἐξ ἐπίτηδες ἐδῶ ἐλθούσης, μητρὸς της, ἥτις ταπεινῶς ἱκετεύουσα ἐπικαλεῖται διὰ μέσου μου, δυνάμει τῶν Ἑλληνικῶν Νόμων, τὴν ἀπελευθέρωσιν της. Τίποτες δικαιότερον, ἂν αὐτὴ, ἢ οἱ συγγενεῖς της, ἐν ἄκρᾳ σήμερον πενία διάγοντες, εἶχον τὰ μέσα τοῦ νὰ πληρώσουν πρὸς τὸν κύρ Καλλιγᾶν τὰ ἑκατὸν τάλλαρα καὶ ὅχι τὰς 3)χιλ. γρόσια, ὅπου, ὡς πληροφορήθην, ζητεῖ, ὅπου ἔδωκε διὰ τὴν ἐξαγοράν της. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ διὰ τὴν ἐνδειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὅλοι τοὺς κατὰ τῶρα εὐρίσκονται δὲν εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ τὸ κάμνουν, εἶναι πρέπον καὶ δίκαιον τὸ νὰ κρατῇται Ἑλληνίς, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ τοιαύτην αἰτίαν ὡς αἰχμάλωτος; Εὐέλ-

26. ΓΑΚ Διοικ. Ἐπιτρ. Φ. 214.

καὶ βέβαιος, ὅτι ἡ σεβαστὴ Διοίκησις θέλει πράξει τὰ δέοντα πρὸς κατάργησιν τῆς ἀπανθρώπου αὐτῆς πράξεως, βάνουσα εἰς παντελῇ ἐλευθερίαν τὴν κρατούμενην παρανόμως, ἐνθαρρύνει τὴν ὑπέργηρον δυστυχῇ Μητέρα της νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κόρινθον, ὅπου θέλει ἐντὸς ὀλίγου φθάσει καὶ ἡ θυγατέρα της. Ἐν τοσούτῳ ἀναμένων τὴν περὶ τούτου σεβαστὴν ἀπόκρισίν της. Τῆς διαμαρτυροῦμαι μὲ τὸ προσῆκον σέβας κ.λ.π.

Ταπεινὸς δοῦλος

Κωνσταντῆς Κωνσταντῆς»

Εὐτυχῶς ὅταν ἦλθεν ὁ Καποδίστριας κατεδίωξε, μετὰ ζήλου, τὰς καταχρήσεις αὐτὰς καὶ λίαν συντόμως ἡ Ἑλλάς ἀπηλλάγη τῆς θλιβερᾶς πληγῆς τῆς δουλείας.

3. ΚΙΒΔΗΛΕΙΑ

Ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐτῶν μία ἀπὸ τὰς μάστιγας, ἃς εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις, ἦτο ἡ παραχάραξις τῶν κυκλοφορούντων, τότε, εἰς τὴν ἐν Ἐπαναστάσει περιοχὴν, νομισμάτων, καὶ δὴ τῶν Τουρκικῶν. Ἀναφέρεται μάλιστα ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο γνωστὸς Ἀρμένιός τις νομισματοποιός, κατοικῶν εἰς τὰ Ψαρά, τὸν ὁποῖον ἀνεζήτησεν ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις διὰ νὰ τοῦ ἀναθέσῃ τὸ ὑπὸ ἴδρυσιν Ἑλληνικὸν νομισματοκοπεῖον²⁷. Ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις πρὸς πάταξιν τοῦ κακοῦ, ἐν τῇ γενέσει του, ἐξέδωκε τὴν 20ην Ἀπριλίου 1822, τὴν ὑπ' ἀριθμ. 998 Γενικὴν Διάταξιν διὰ τῆς ὁποίας ἀπηγορεύθη « . . . εἰς πάσης τάξεως ἄνθρωπον νὰ κόπτῃ ὁποιουδήποτε εἶδους νόμισμα» συγχρόνως δὲ ὠρίζεν ὅτι « . . . ὅστις ἀντιβῇ εἰς τὴν παροῦσαν διαταγὴν κρίνεται ὡς κλέπτης τῶν ἀναφαιρέτων δικαιωμάτων τῆς Διοικήσεως»²⁸. Αἱ ἀπαγορευτικαὶ ὁμοίως αὗται διατάξεις, φαίνεται, οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἐπέφερον, δοθέντος ὅτι πολλάκις ἐπὶ κεφαλῇς τῶν κιβδηλοποιῶν ἦσαν ἰσχυροὶ παράγοντες τῆς Ἐπαναστάσεως, φανταζόμενοι, ἴσως, ὅτι διὰ τῆς κιβδηλοποιίας δὲν διέπραττον σοβαρὸν τι ἀδίκημα. Ἀναφέρεται χαρακτηριστικῶς ὅτι ὁ πολὺς Γιατράκος εἶχεν ἰδρύσει νομισματοκοπεῖον εἰς τὴν Λακωνίαν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκόπτοντο κιβδηλοὶ μαχμουτιέδες, τοὺς ὁποίους βιαίως ὑπεχρέου τοὺς Ἕλληνας ἀγρότας νὰ δέχωνται εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ἀρπαζομένων, παρ' αὐτοῦ, γεωργικῶν προϊόντων των²⁹. Κατόπιν τούτου ἐξεδόθη νεωτέρα

27. Γ. Δ η μ α κ ο π ο ὕ λ ο υ, Προσπάθειαι νομισματοποιίας κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, Ἀθῆναι 1963, σελ. 20

28. Ἀρχεῖα Ἑλλ. Παλιγγενεσίας, τόμ. Α', σελ. 325

29. Γ. Δ η μ α κ ο π ο ὕ λ ο υ, ἔνθ' ἄν., σελ. 31

διαταγή τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, ἡ ὑπ' ἀριθμ. 343)9 - 5 - 1823³⁰ διὰ τῆς ὁποίας ἐνετέλλοντο αἱ τοπικαὶ ἀρχαὶ νὰ λάβουν «τὰ πλέον δραστήρια μέτρα εἰς ἀνακάλυψιν τῶν κιβδηλοποιῶν καὶ παραχαρακτῶν, οἵτινες εὐρισκόμενοι εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἠχρήστευσαν τὰ νομίσματα». Εἰς τὰς πρώτας αὐτὰς ἐκδηλώσεις τῆς πρὸς κιβδηλείαν τάσεως τῶν κακοπραγμόνων Ἑλλήνων, δὲν μνημονεύεται οὐδαμοῦ ἡ Σύρος. Δυστυχῶς φαίνεται ὅτι ἡ ἐμπορικὴ ἀνθησις τῆς οἰκισομένης πόλεως καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐκεῖ διενεργουμένων συναλλαγῶν, εἴλκυσε πολλοὺς τῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα κιβδηλοποιῶν, οἵτινες τὴν μετέτρεψαν εἰς τὸ κέντρον τῶν δραστηριοτήτων των.

Ὅταν τὸν Αὐγούστον τοῦ 1826 ἔφθασεν εἰς τὴν Σύρον ἡ δευτέρα Διευθυντικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εὔρε τὴν κιβδηλείαν ξένων νομισμάτων εἰς τοιαύτην ἀνθησιν, ὥστε εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 1 τῆς 1 Σεπτεμβρίου 1826 ἔγγραφόν της πρὸς τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἑλλάδος, ἀναφέρει τὰ ἑξῆς³¹.

«Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη γνωρίσασα πόσον βλάπτει τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἔθνους ἡ ἐμπορία τῶν νόθων νομισμάτων, τὰ ὁποῖα ἐξεχύθησαν εἰς ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν, κατήργησεν τὰ ἐν Σύρῳ καὶ κατὰ τὰς νήσους νομισματοκοπεῖα, διατάξασα ἐντόνως τοὺς Ἐφόρους, νὰ ἀποστέλλωσι, συλλαμβάνοντες τοὺς παραχαράκτας, διὰ νὰ διευθύνωνται εἰς τὸ ἐγκληματικὸν Κριτήριον»

Ἡ διατύπωσις τῆς ὡς ἄνω παραγράφου, ἀφήνει τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι τὰ ἐν Σύρῳ καὶ κατὰ τὰς νήσους νομισματοκοπεῖα, ἐλειτούργουν σχεδὸν ἐπισήμως καὶ ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῶν ἀρχῶν. Δυστυχῶς, ὅπως συνέβαινε συνήθως μὲ τὰς ἀποφάσεις τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, πολλάκις δὲ καὶ αὐτῆς τῆς κεντρικῆς Διοικήσεως, αἱ ἀποφάσεις ἐξεδίδοντο μὲν, πλὴν δὲν ἐφηρμόζοντο. Τοῦτο δύναται νὰ συμπεράνη κανεὶς καὶ ἐν προκειμένῳ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὅταν ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1827, ἐπεσκέφθη τὴν Σύρον ὁ Fontanier, εὔρε τὴν κιβδηλείαν τῶν ξένων νομισμάτων εἰς τοιαύτην ἀνθησιν, ὥστε νὰ γράφῃ³²:

«Εἰς τὴν Σύρον οὐδεὶς ἐντρέπεται νὰ λέγῃ ὅτι εἶναι πειρατής, κλέπτης, κιβδηλοποιός. Οἱ κουρσάροι εἰσέρχονται εἰς τὸν λιμένα χωρὶς κανένα φόβον. Οἱ κακοῦργοι φθάνουν χωρὶς νὰ κρύπτονται πλέον, καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγορᾶς, ἐνώπιον ὅλου τοῦ συγκεντρωμένου πλήθους τῶν συναλλασσομένων, κάμνουν ἄνευ φόβου κιβδηλοποιίαν, χρησιμοποιοῦντες τὰ κίβδηλα νομίσματα, εἰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς, εὐθὺς ὡς τοῦτο καθίσταται δυνατὸν»

Προδήλως τὸ ἀναφερόμενον, «ὅτι κάμνουν κίβδηλα νομίσματα εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγο-

30. ΓΑΚ. Ἐκτελεστικὸν Φ. 2.

31. Γ.Α.Κ. Διοικ. Ἐπιτρ. Φ. 213.

32. Ἐνθ' ἄν., σελ. 167.

ἄς» ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι τὰ ἐργαστήρια τῆς κιβδηλείας, εὐρίσκοντο εἰς κεντρικὰ καταστήματα τῆς ἀγορᾶς καὶ ὅτι ταῦτα ἐλειτούργουν δημοσίως, ἄνευ διώξεως τιμῶς καὶ ἄνευ φόβου.

Πρέπει νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἡ εἰκὼν, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Fontanier, τῆς καταστάσεως τοῦ λιμένος τῆς Σύρας, εἶναι βεβαίως ὑπερβολικὴ, πάντως ὅμως ὄχι καὶ ἀνακριβὴς ἐν τῷ συνόλῳ τῆς. Ἡ ἐπιδείνωσις δὲ τῆς καταστάσεως εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου ταύτης ὠφείλετο τὰ μέγιστα εἰς τὸ ὅτι εἶχον συγκεντρωθῇ ἐκεῖ τυχοδιῶνται πάσης ἐθνικότητος καὶ πάσης φυλῆς, μηδὲ τῶν Ἑβραίων ἐξαιρουμένων, οἵτινες, τυχοδιῶνται προβάλλοντες τὸ ἰδιόρρυθμον καθεστὼς τῆς νήσου, ἡ ὁποία καὶ ὑπέκειτο καὶ δὲν ὑπέκειτο εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἐπαναστατικῶν ἀρχῶν τῆς Ἑλλάδος³³ ἡρνοῦντο πᾶσαν ἐπ' αὐτῶν δικαιοδοσίαν τῶν τοπικῶν Ἐπαναστατικῶν ἀρχῶν, μυρία προβάλλοντες ἐμπόδια εἰς τὴν ἐπ' αὐτῶν ἄσκησιν πάσης ἐν γένει δικαιοδοσίας τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν³⁴.

Ὁρθότατα ὁ Gerard de Derval παρατηρεῖ³⁵ ὅτι αἱ ἄθλια αὐταὶ πράξεις «πρέπει νὰ καταλογισθοῦν εἰς αὐτὸ τὸ στίφος τῶν ξένων, χωρὶς ὄνομα, χωρὶς θρησκείαν καὶ χωρὶς πατρίδα, τὸ ὁποῖον ἀκόμη καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, κινεῖται εἰς τὸν λιμένα τῆς Σύρας, τὸ σταυροδρόμι αὐτὸ τοῦ Ἀρχιπελάγους», ὡς γνωστὸν δὲ ὁ Nerval ἐπεσκέφθη τὴν Σύραν τὸ ἔτος 1850, ὅταν πλέον εἶχεν τελείως ἀποκατασταθῇ τὸ κράτος τοῦ νόμου καὶ ἡ ἄσκησις τῆς ἐξουσίας παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν.

Ἡ κιβδηλεία τῶν νομισμάτων, ἀσκουμένη κατὰ τρόπον τόσον ἐμφανῇ καὶ τόσον ἀσύδοτον, παρέσυρεν, φαίνεται, πλείστους ἐμπορευομένους, εἰς τὴν διάπραξιν ἀναλόγου ἀδικοπραξίας, τῆς νοθεύσεως τῶν πολυτίμων μετάλλων (χρυσοῦ καὶ ἀργύρου). Περίπτωσιν τοιαύτης νοθείας ἀφορᾷ ἡ ἐν παραρτήματι δημοσιευομένη ἀπὸ 31 Ἰανουαρίου 1827 «Διαμαρτυρία» τοῦ Ἀναστασίου Μπόνῃ κατὰ τοῦ Πελοποννησίου Μιχαὴλ Ζαχαροπούλου (ἀριθ. ἐγγρ. 6).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν καταθέσεως τῆς ρηθείσης διαμαρτυρίας εἰς τὴν Σύραν, πλὴν τοῦ μετὰ ταῦτα κληθέντος Ἐμποροδικείου, ὅπερ ἤρχισε λειτουργοῦν ἀπὸ τοῦ Μαΐου 1826, οὐδὲν Δικαστήριον ὑπῆρχεν. Τὰ μὲν ποινικὰ ἀδικήματα ἐξεδικάζοντο ἀπὸ τὸ ἐν Ναυπλίῳ «Ἐγκληματικὸν Δικαστήριον», αἱ δὲ πολιτικαὶ διαφοραὶ ἀπὸ τὸν Ἐπαρχον, καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τούτου, ἀπὸ τὴν Διευθυντικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Αἰγαίου. Οἱ πολῖται, ὡς ἐκ τούτου, πρὸς διαφύλαξιν τῶν δικαιωμάτων των καὶ πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ἀμέσου ἀντιθέσεως των πρὸς, εἰς βάρος των, συντελεσθεῖσαν ἀδικίαν,

33. Βλψ. I. Βι σ β ί ζ η, Ἡ πολιτικὴ Δικαιοσύνη κατὰ τὴν Ἑλλ. Ἐπανάστασιν μέχρι τοῦ Καποδιστρίου, Ἀθῆναι 1941, σελ. 436

34. ΓΑΚ Ἑπ. Ἑσ. Φ. 77 ἐγγρ. 526) 1825

35. Gerard de Nerval, ἐνθ' ἄνωτ. (Introduction σελ. LXXIV)

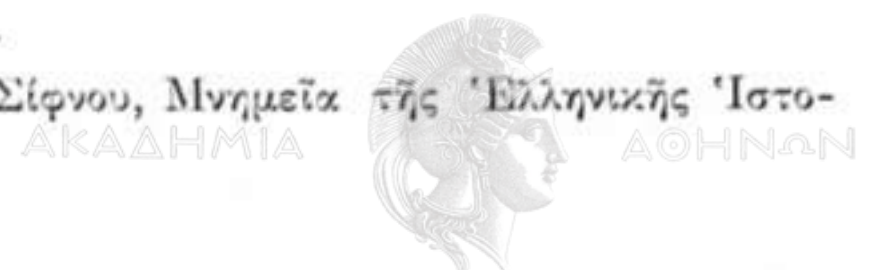
κατέθετον τὰς λεγόμενας «ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ», αἵτινες, δύναται τις νὰ ὑποστηρί-
ξη, ὅτι ἐπεῖχον θέσιν πολιτικῆς ἀγωγῆς. Ὁ θεσμὸς αὐτὸς τῆς διαμαρτυρίας - ἀγωγῆς
ἴσχυεν καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἰς τὴν Σύραν, καλούμενος «ΠΡΟΤΕΣΤΟ»³⁶ ἀλλὰ
καὶ εἰς ἄλλας Κυκλάδας³⁷.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς διαμαρτυρίας αὐτῆς, ἓνας Συρια-
νὸς ἔμπορος ἠγόρασεν ἀπὸ ἓνα Πελοποννήσιον, τὸν Μιχαὴλ Ζαχαρόπουλον, 165
δράμια ἀσήμι, πρὸς 20 παράδες τὸ δράμι καὶ τοῦ ἔδωσε ἀντὶ χρημάτων καπνόν.
Ἀκολουθῶς ὁ ἀποκτήσας τὸ ἀσήμι ἔμπορος, ὀνόματι Ἀναστάσιος Μπόννης, τὸ ἐπώ-
λησεν εἰς ἄλλον τὸν Περάκη Τζικιρλιάραν, ὅστις ὅμως πρὶν τὸ παραλάβει τὸ ἐδοκίμα-
σε καί, ὡς ἀναφέρει ἡ διαμαρτυρία, ἔλειωσε 25 δράμια καὶ ἀεὶς αὐτοῦ ἐβγῆκε καθαρὸ
ἀσήμι μόνον δράμι μισό». Προσθέτει δὲ ἡ διαμαρτυρία ὅτι «τὸ ὅλον εἶναι ψευ-
δὲς καὶ κίβδηλον καὶ ὁ πωλητὴς Μ. Ζαχαρόπουλος μὲ δόλον, ἀπάτην καὶ ψεῦδος
ἐπώλησε τὸ ρηθὲν τίποτε διὰ ἀσήμι». Τῆς διαμαρτυρίας ἠκολούθει κατακεχωρημένη
κατάθεσις τοῦ χρυσοχόου Παντελῆ Δελημπέρογλου, βεβαιοῦντος ὅτι ὁ Ζαχαρόπουλος
τοῦ ἔφερε εἰς τὸ χρυσοχοεῖον του χαλκόν, ἀρσενικόν καὶ ὀλίγον ἀσήμι διὰ νὰ τὰ χωνεύ-
σῃ καὶ νὰ φαίνεται ὡς ἀσήμι, ὅπερ καὶ ἔκαμε, κατασκευασθέντων τεσσάρων βόλων,
τοὺς ὁποίους μετὰ ταῦτα ὁ Ζ. ἐπώλησε εἰς τὸν Μπόννην. Ἡ θρασύτης τῆς πράξεως
καὶ ἡ ἀφέλεια τοῦ ἀγοράσαντος καταδεικνύει πόσον ἡ κρατοῦσα εἰς τὴν Σύραν, τὴν
ἐποχὴν ἐκείνην, ἀσυνδοσία ἔθαλπε τὰς πάσης φύσεως ἀνόμους συναλλαγὰς, εἰς τὰς
ὁποίας ἐπεδίδοντο χωρὶς φόβον διώξεως, περαστικοὶ καὶ ἐπήλυδες, ναυτικοὶ καὶ
ἔμποροι καὶ ὅλος ὁ ἔσμός τῶν τυχοδιωκτῶν οἱ ὅποιοι, δυστυχῶς, εἶχον εὖρει τὸ κα-
τάλληλον κλῆμα εἰς τὴν, σχεδόν, ἀδέσποτον αὐτὴν νῆσον διὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ
ἰκμάσουν. Οἱ περισσότεροι τῶν οὕτως συναλλασσομένων ἦσαν οἱ μὴ μονίμως κατοι-
κοῦντες εἰς τὴν πόλιν, διότι διὰ τοὺς μονίμως οἰκοῦντας, πλὴν τῆς δυνατότητος ἐπι-
βολῆς κυρώσεων, διὰ τοῦ ἤδη τότε λειτουργοῦντος Ἐμπορικοῦ Δικαστηρίου, ὑπῆρ-
χεν καὶ ὁ κοινωνικὸς ἔλεγχος, ἡ συναλλακτικὴ πίστις καὶ ἡ ἀξιοπιστία, παράγοντες,
οἱ ὅποιοι μεγάλως ἐβάρυνον καὶ τότε, ὅπως καὶ πάντοτε, εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὴν
ἐμπέδωσιν παντὸς συναλλασσομένου.

Καὶ ὁ πωλήσας εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Διαμαρτυρικοῦ Ζαχαρόπουλος φαίνεται
ὅτι ἦτο ἀπὸ τοὺς περαστικούς ἐμπόρους, διότι κατὰ τὸν χρόνον καταθέσεως τοῦ δια-
μαρτυρικοῦ, οὗτος ἀπουσίαζεν ἐκ Σύρας. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Μπόννης προβαίνει εἰς
σύστασιν παρακαταθήκης τοῦ πωληθέντος κιβδήλου ἀσημιοῦ (ντεποζιτάρωντος αὐτὸ

36. Ἀ. Δ ρ α κ ά κ η, Ἡ Σύρος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Β', Ἡ Δικαιοσύνη καὶ τὸ Δί-
καιον Ἐπετηρὶς Κυκλαδικῶν Μελετῶν 1967, σελ. 94.

37. Γ. Π ε τ ρ ο π ο ὗ λ ο υ, Νομικὰ ἐγγραφα τῆς Σίφνου, Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστο-
ρίας, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τόμ. Γ', σελ. 160

που ανήκει) καὶ ἀξιοῖ παρ' αὐτοῦ, τοῦ πωλητοῦ, ἀποζημίωσιν «διὰ κεφάλαιον, ὅκους καὶ ἔξοδα καὶ λοιπὰ συλλογισμένα καὶ ἀσυλλόγιστα». Ὑποθέτομεν ὅτι ὁ ὅρος «συλλογισμένα καὶ ἀσυλλόγιστα», ὁ ὁποῖος ἀπαντᾷται συχνὰ εἰς τὰς ἐμπορικὰς διαμαρτυρίας, τοιαύτης μορφῆς, θὰ ἔχη τὴν ἔννοιαν τοῦ «πάσης ἐν γένει ζημίας» καὶ ἐκείνης τὴν ὁποίαν δύναται τις νὰ ὑπολογίσῃ καὶ ἐκείνης τὴν ὁποίαν δὲν δύναται.

Τὸ διαμαρτυρικὸν ὑπογράφεται ἀπὸ δύο μάρτυρας, ὡς ἅπασαι ἐν γένει αἱ ὑπὸ τοῦ μνήμονος Μαξίμου συντασσόμεναι πράξεις, τοῦ διαμαρτυρομένου δὲ Α. Μπόνῃ, προδήλως ἀγνοοῦντος γραφὴν, τίθεται παρ' αὐτοῦ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

4. ΣΥΝΤΡΟΦΟΧΑΡΤΙΟΝ ΒΥΡΣΟΔΕΨΩΝ

Ἡ πρώτη βιομηχανία ἡ ὁποία ἀνεπτύχθη εἰς τὴν νέαν Ἑρμούπολιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐλεύθερον Ἑλληνικὸν κράτος, ἦτο ἡ βυρσοδεψία. Τὰ δέρματα τῶν σφαζομένων ζώων διὰ τὴν διατροφήν τοῦ πληθυσμοῦ, μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐξήγοντο εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πωλούμενα ἀντὶ πινακίου φακῆς καὶ μὲ πολλὰς δυσκολίας. Φυσικὰ ἡ ἐξαγωγή των ἐγίνετο ἀπὸ τὸν λιμένα τῆς Σύρας. Πρόδηλος ὡς ἐκ τούτου ἦτο ὁ πειρασμὸς ἀντὶ νὰ ἀποστέλλωνται τὰ ἀκατέργαστα δέρματα καὶ νὰ ὠφελοῦνται ἄλλοι, ἀπὸ τὸ εὐθηνὸν κόστος των, ἡ κατεργασία των νὰ ἐνεργῇται ἐπιτοπίως, οὕτως ὥστε νὰ ἐπωφελοῦνται οἱ ἐντόπιοι τῆς εὐτελοῦς τιμῆς τῆς πρώτης ὕλης.

Ἀπετέλεσεν ὡς ἐκ τούτου εὐχάριστον ἐκπληξίν ἡ ἀνεύρεσις τοῦ ἐν παραρτήματι δημοσιευομένου «συντροφοχαρτίου» (ἐταιρικοῦ ὅπως θὰ ἐλέγαμεν σήμερον) τῆς 9 Μαΐου 1829 διὰ τοῦ ὁποῖου συνιστᾷται ἡ πρώτη, ἀσφαλῶς, ἐταιρεία ἔχουσα ὡς σκοπὸν τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν δερμάτων³⁸.

Ἡ διὰ τοῦ συμφωνητικοῦ τούτου συνιστωμένη ἐταιρεία δὲν ἔχει τὴν μορφήν ἐμπορικῆς ἐταιρείας, ἀλλ' ἀστικῆς τοιαύτης, προσεγγίζουσα μᾶλλον πρὸς τὸν μετέπειτα ἀναφανέντα θεσμόν τῆς ἀφανοῦς ἐταιρείας. Βεβαίως οὔτε ἰδίᾳ νομικὴ προσωπικότης προβλέπεται διὰ τὴν συνιστωμένην ἐταιρείαν, οὔτε ἐκπρόσωπος καὶ διαχειριστὴς αὐτῆς. Δύο καλοὶ τεχνῖται, βυρσοδέψαι, καταθέτουν ὁ καθ' εἰς των ἐν ποσὸν χρημάτων καὶ ἀποφασίζουσιν ἀπὸ κοινοῦ νὰ ἀγοράζουσιν ζωοδέρματα, τὰ ὁποῖα νὰ ἐπεξεργάζωνται μόνοι των καὶ νὰ τὰ πωλοῦν. Πρόκειται δηλονότι περὶ συστάσεως μιᾶς μικρᾶς βιοτεχνίας. Πόσον ὁμῶς ἐνδιαφέρουν παρουσιάζει εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ τὸ πρωτοποριακὸν αὐτὸ συμφωνητικόν!

Ἐν πρώτοις ἡ χρονικὴ διάρκεια τῆς συμφωνίας προβλέπεται συντομωτάτη. Μόλις ἑξ μηνῶν. Αἱ γενικώτεραι συνθῆκαι ἦσαν ἀκόμῃ τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν

38. Ἀρθμ. Ἐγγρ. 10.

Ἑρμούπολιν τόσον ρευσταὶ καὶ ἀκαθόριστοι, ὥστε μακροχρόνιος συνεργασία δὲν ἦτο δυνατή. Ἦτο ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀρχίσει ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ Καποδίστρια. Συνωμοσίαι ἐξυφαίνοντο. Ἡ παλαιὰ ἡγεσία τῶν τοπικῶν παραγόντων δὲν ἠνείχετο τὸν παραγκωνισμόν, τὸν ὁποῖον τῆς ἐπέβαλλεν ὁ Κυβερνήτης, πολλοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς ἡγηθέντας τῆς Ἐπαναστάσεως ἐθεώρουν ἑαυτοὺς περιφρονηθέντας καὶ δυσνησχέτουν. Συγχρόνως ἡ δυσμενὴς διάθεσις τοῦ Καποδίστρια ἐναντι τῶν ἐμπόρων τῆς Σύρας καὶ ἡ πλήρης παρ' αὐτοῦ ἄγνοια τῶν ἀναγκῶν τῆς νέας πόλεως ὠδήγουν πολλοὺς εἰς τὴν σκέψιν ὅτι δὲν θὰ ἦτο μακρόβιος ὁ νέος αὐτὸς οἰκισμός. Οὐδεὶς λοιπὸν ἀπεφάσιζε οὔτε σοβαρὰς ἐγκαταστάσεις νὰ κάμῃ, οὔτε καὶ μακροχρόνιον συνεργασίαν νὰ συμφωνήσῃ. Οἱ δύο λοιπὸν αὐτοὶ βυρσοδέψαι, ἀμφοτέρω Χῆοι, οἱ Αὐγερινὸς Θεωνᾶ καὶ Γεώργιος Χατζηιωάννου Καλουτᾶς, δὲν εἶχον ἄδικον συμφωνήσαντες ὡς χρόνον συνεργασίας των τοὺς ἑξ μῆνας, προσθέσαντες ἄλλωστε «παρεκτὸς μόνον ἂν θέλουν νὰ τὴν ἐξακολουθήσουν». Τὰ κατατεθέντα κεφάλαια δὲν ἦσαν ἀσήμαντα διὰ τὴν ἐποχὴν. Ἐκαστος τῶν ἐταίρων κατέθεσεν ἀπὸ 1350 γρόσια, ἦτοι φοίνικας Ἑλληνικοὺς 540 ἀδίου τοῦ κεφαλαίου συμποσούμενου εἰς φοίνικας 1080 καὶ τὸ ἐξ ἡμισείας ιδιόκτητον μαγαζεῖον των καὶ τοὺς κόπους των». Οἱ φοίνικες, τὸ νόμισμα τοῦ Καποδίστρια, δὲν ἦτο πολὺς χρόνος καθ' ὃν εἶχον ἀρχίσει νὰ κυκλοφοροῦν³⁹, ὡς γνωστὸν δὲ ἕκαστος φοίνιξ ἦτο νόμισμα ἀργυροῦν ζυγῖζον ἐν δράμιον καὶ 3/8 τοῦ δραμίου. Ἐξ φοίνικες ἰσοδυνάμουν πρὸς ἓν, ἀπὸ τὰ τότε ἐν μεγίστῃ κυκλοφορίᾳ εἰς τὴν Σύρον, Ἰσπανικὰ δίστηλα. Ἐκτὸς ὅμως τῶν μετρητῶν εἰσέφερον εἰς τὴν ἐταιρείαν τὴν χρῆσιν τοῦ μαγαζεῖου των, λίαν πολυτίμου διὰ τὴν ἐποχὴν, καὶ κυρίως τοὺς κόπους των. Εἶναι ἀνάγκη νὰ σταματήσωμεν εἰς τὸ τελευταῖον αὐτό. Διότι τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον κεφάλαιον τῆς ἐταιρείας, συγχρόνως ὅμως μᾶς δίδει καὶ μίαν ἰδέαν ὑπὸ ποίας συνθήκας εἰργάζοντο τότε οἱ πρόγονοί μας, διὰ νὰ δημιουργήσουν τὰς βάσεις τῆς ἐπαγγελματικῆς των ἐπιβιώσεως. Λέγει λοιπὸν τὸ συντροφοχάρτιον «καὶ τοὺς κόπους των διὰ νὰ δουλεύσουν, ὁμοῦ καὶ οἱ δύο, πιστῶς, τιμίως καὶ θεαρέστως. . . καταβάλλοντες ἕκαστος τὰ δυνατά του, διὰ τὸ ὄφελός των». Ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τρόπου προσφορᾶς τῆς ἐργασίας ἐκάστου τῶν συνεταίρων εἶναι συνάρτησις ἐνὸς ἄλλου ὅρου, ἀναφερομένου εἰς τὴν διανομὴν τῶν κερδῶν. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐταιρείας ἕκαστος τῶν συνεταίρων δὲν θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀποσύρῃ ἀπὸ τὰ κέρδη του παρὰ μόνον τὴν «ζωοτροφὴν του», μετὰ δὲ τὴν λῆξιν τοῦ ἐξαμήνου «ὅτι κέρδη ἤθελεν τοὺς ἐξαποστείλει ὁ Θεός, νὰ τὰ διαμοιράζωνται ἐξ ἡμισείας». Συγκινεῖ ἡ λιτότης τῶν συμφωνουμένων ἀναλήψεων διαρκού-

39. Ἡ κοπὴ τῶν φοινίκων ὡς νομίσματος τοῦ νέου κράτους ἀπεφασίσθη ἀπὸ τὴν Συνέλευσιν τοῦ Ἀργαῦς τὴν 29 - 7 - 1828

της τῆς εταιρείας. Ἐστὼ καὶ ἂν τὰ κέρδη ᾗσαν μεγάλα, οἱ ἑταῖροι δὲν θὰ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἀναλάβουν παρὰ μόνον τὰ ἐξοδα τῆς διατροφῆς των. Οὐδὲν πλεόν. Ἐντυπωσιάζει ἐπίσης τὸ γεγονὸς ὅτι οὐδόλως προσδιορίζουν τί ποσὸν θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ ἀναλαμβάνη ἕκαστος δι' ἐξοδά του, ἀλλ' ἀναγνωρίζεται εἰς ἀμφοτέρους τὸ δικαίωμα τὰ χρήματα ἕκαστος ἐχρειάζετο διὰ τὴν συντήρησιν ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, καὶ τὰ ἀναλαμβάνη ἐκ τοῦ κοινοῦ ταμείου ἔστω καὶ ἂν τοῦ ἐνὸς ᾗσαν σημαντικῶς μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ τοῦ ἄλλου. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν τῆς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς οὐρκοκρατίας ἀναπτυχθείσης ἀντιλήψεως τῆς συντροφικότητος. Οἱ δύο ἑταῖροι ἀπέτελουν οἶονεὶ μίαν οἰκογένειαν. Τὰ ἐξοδα συντηρήσεως ἐθεωροῦντο δαπάναι τῆς ἰδίας τῆς εταιρείας καὶ συνεπῶς δὲν ἐσήμαινε ἐὰν ὁ εἷς εἶχεν ἀναλάβει περισσότερα καὶ ὁ ἄλλος ὀλιγώτερα. Τὰ κέρδη καὶ πάλιν θὰ τὰ ἐμερίζοντο ἐξ ἡμισείας. Αὕτῃ ἡ ἐνότης μεταξὺ τῶν συνεταίρων, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπόλυτος περιορισμὸς τῶν ἀναλήψεων ἀπετέλεσαν τοὺς κυρίους συντελεστὰς ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίχθη ἡ πρώτη ἐλληνικὴ βιομηχανία καὶ χάρις εἰς αὐτούς, ἐστάθη, ἐζήσε καὶ ἀνεπτύχθη. Οἱ συνεταῖροι δὲν ἀπέβλεπον πῶς ὁ εἷς νὰ γελάσῃ τὸν ἄλλον καὶ νὰ ἐργασθῇ ὀλιγώτερον ἢ νὰ ἀποσύρῃ περισσότερα. Καὶ οἱ δύο ἔβαζαν τὰ δυνατὰ των, ὅπως λέγῃ καὶ τὸ συμφωνητικόν, ἐργαζόμενοι ἐντατικῶς καὶ ἀπεριορίστως, διὰ νὰ ὀρθοποδήσῃ ἡ ἐπιχείρησις. Νὰ συγκεντρωθοῦν περισσότερα κέρδη. Νὰ αὐξηθῇ τὸ κεφάλαιον καὶ νὰ ἐπεκταθῇ ἡ ἐργασία. Μὲ τὴν καλὴν πίστιν (πιστῶς, τιμίως καὶ θεαρέστως). Μὲ τὴν ἐργατικότητά των. Μὲ τὴν ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην. Ἐξεκίνησαν εἰς τὴν ἐξόρμησίν των οἱ δύο αὐτοὶ ἐπαγγελματίαι καὶ ἐπροχώρησαν. Ἐμποιεῖ ἀκόμη ἐντύπωσιν ἡ διαπνέουσα τὸ ἐταιρικὸν εὐσέβεια. Οἱ ἑταῖροι θὰ ἔπρεπε νὰ συνεργάζωνται καὶ «θεαρέστως». Τὰ κέρδη τῆς εταιρείας δὲν ἐζηρτῶντο μόνον ἀπὸ τὴν φιλεργίαν των καὶ τὰς περιστάσεις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ. . . Ὅτι κέρδη ᾔθελεν τοὺς ἐξαποστείλει ὁ Θεός, θὰ ἐμερίζοντο κατὰ τὴν λύσιν τῆς εταιρείας. Διότι μόνον ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἱκανὴ καὶ κέρδη νὰ ἀποδώσῃ καὶ πρόοδον νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ εὐτυχίαν νὰ δημιουργήσῃ. Καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὰ ἐξησφάλισε. Ὁ υἱὸς τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δύο αὐτῶν συνεταίρων, ὁ Παναγιώτης Γεωργίου Καλουτᾶς ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγα ἔτη, τὸ 1842, ἱδρυε εἰς τὴν Σύρον τὸ μεγαλύτερον βυρσοδεψεῖον τῆς Ἀνατολῆς. Ἀπὸ τὸ ἀσήμαντον ἐργαστήριον τοῦ πατρὸς του ἔφθασε νὰ κατασκευάσῃ ἕνα τεράστιον ἐργοστάσιον τοῦ ὁποίου «οἱ λῆμπες», δηλαδὴ αἱ δεξαμεναὶ εἰς τὰς ὁποίας ἐτοποθετοῦντο πρὸς ἐπεξεργασίαν τὰ ζωοδέρματα, ᾗσαν περιεκτικότητος 150.000 δερμάτων. Ἐκεῖ εἰργάζοντο 300 καὶ πλεόν ἐργάται, ὁ δὲ κύκλος τῶν ἐργασιῶν του ὑπερέβαινε ἐτησίως τὰ 3.000.000 δρχ. τῆς τότε ἐποχῆς. Κάθε χρόνον περὶ τὰς 50.000 βοῦδοδέρματα ἐπεξεργάζοντο εἰς τὸ τεράστιον συγκρότημα τοῦ βυρσοδεψείου αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα ἐτροφοδότουν καὶ τὴν ἐντοπίαν ἀγοράν, ἀλλὰ καὶ ἐξήγοντο εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

κόν. Καὶ τὸ ἐργαστάσιον αὐτὸ ἦτο προϊόν τοῦ μόχθου, τῆς προσπάθειας, ἀλλὰ καὶ τῆς θείας εὐλογίας, τὴν ὁποίαν οἱ φιλότιμοι Χῆοι τοῦ δημοσιευομένου συντροφo-
χαρτίου, ἐπεκαλοῦντο ὡς βασικὴν προυπόθεσιν τῆς προόδου των.

5. ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΟΝ ΑΡΡΩΣΤΟΥ

Εἰς τὴν Σῦρον ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκισμού τῆς νέας πόλεως, συνεκεντρώθη-
σαν πλεῖστοι ἐπιστήμονες ἱατροί, οἵτινες πολυτίμους παρέσχον ὑπηρεσίας, καθ' ὅλην
τὴν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως, ὅχι μόνον εἰς τοὺς καταφυγόντας εἰς τὴν νῆσον
μας πρόσφυγας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πολεμιστάς, λόγῳ τοῦ λειτουργοῦντος ἀπὸ τοῦ
ἔτους 1823 αὐτόθι νοσοκομείου⁴⁰. Ἐκ τῶν ἱατρῶν αὐτῶν ἀναφέρομεν, τοὺς κάτωθι.
Τὸν ἐκ Κυδωνιῶν Παναγιώτην Ζωντανόν. Οὗτος ἀφοῦ ἐτερμάτισε, εἰς τὴν περίφημον
ἐλληνικὴν σχολὴν τῶν Κυδωνιῶν, τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς του, μετέβη εἰς τὴν Πίζαν
τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἐσπούδασε τὴν Ἱατρικὴν. Λαβὼν τὸ δίπλωμά του ἐπανῆλθεν
εἰς Κυδωνίαν, ὅπου ἤσκησε τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα, μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1821 καταστρο-
φῆς τῆς πατρίδος του, ὅτε κατέφυγεν εἰς τὴν Ὑδραν. Ἐκεῖ παρέμεινε μέχρι τῶν
μέσων τοῦ 1823 ἀσκῶν τὸ λειτούργημά του αὐτόθι. Ἀτυχῶς, ἀρχομένου τοῦ ἔτους
1823, εἰς παρ' αὐτοῦ νοσηλευόμενος ἀσθενὴς ἀπέθανε, οἱ δὲ οἰκεῖοι του ἐθεώρησαν
τὸν Ζωντανόν, ὡς ὑπαίτιον καὶ ὑπεύθυνον τοῦ θανάτου του. Ἡρχισαν λοιπὸν νὰ τὸν
διώκουν καὶ νὰ τὸν ἀπειλοῦν, καταστήσαντες ἀφόρητον τὴν διαβίωσίν του εἰς τὴν
Ὑδραν. Ἠναγκάσθη λοιπὸν ὁ Ζωντανὸς νὰ φύγῃ ἐξ Ὑδρας καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ
εἰς Σῦρον ὅπου καὶ ἐπὶ τινα ἔτη ἤσκησε τὴν ἱατρικὴν. Φαίνεται ὅμως ὅτι οὔτε ἐν
Σύρῳ ηὐδοκίμησεν ὡς ἱατρός, διότι ἐπὶ Ὀθωνος διωρίσθη Εἰρηνοδίκης, παραμείνας
Εἰρηνοδίκης μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἄλλος ἱατρός, Σμυρναῖος αὐτός, ἦτο ὁ Μιχαὴλ Γεωργίου Ναύτης, πάππος
τοῦ διακεκριμένου Συριανοῦ δικηγόρου, καὶ ὁμωνύμου τοι, Μιχαὴλ Γ. Ναύτη.
Ὁ ἱατρός Ναύτης, πρὸ τῶν σφαγῶν τῆς Σμύρνης, ἀρχομένου τοῦ 1821, κατέφυγεν
εἰς τὴν Τήνον, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1823. Τότε ἐνεφανίσθη ἐπιδη-
μία πανώλους εἰς τὴν Τήνον, ἥτις ἠνάγκασε πολλὰς ἑκατοντάδας προσφύγων νὰ
φύγουν ἐκ Τήνου καὶ νὰ καταφύγουν εἰς Σῦρον. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ἡ οἰκογένεια
τοῦ ἱατροῦ Ναύτη. Ὁ Ναύτης ἦτο χειρουργός, ἤσκησε δὲ εὐδοκίμως τὴν ἱατρικὴν
εἰς τὴν νέαν πόλιν, μέχρι τοῦ θανάτου του.

40. Ἐσφαλμένως ἐγράφη προσφάτως ὑπὸ τοῦ Δημάρχου Ἐρμουπόλεως, κ. Σ. Βαφίαν, πα-
ρασυρομένου ἀπὸ τὸν Τιμολ. Ἀμπελᾶν, ὅτι τὸ Νοσοκομεῖον τῆς Ἐρμουπόλεως ἰδρύθη τὸ 1826.
Ἀλλὰ περὶ τοῦ Νοσοκομείου θὰ ἀσχοληθῶμεν ἀλλοχρῶς εὐρύτερον.

Ἀρίστης φήμης ἔχαιρεν καὶ ὁ ἐκ Γενούης ὁρμηθεὶς καὶ ἐγκατασταθεὶς εἰς τὴν ἐκκλιζομένην πόλιν κατὰ τὸ 1823, παθολόγος Ἰωσήφ Bottaro. Ὁ Bottaro ἤγά-
γησε τὴν Σύρον καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως εἰς τὴν νῆσον. Ἀρχικῶς ἐκ Γενούης
μετέβη εἰς Ἰδραν, ὅπου διετέλεσεν ἰατρός τῶν Ἀφῶν Γεωργίου καὶ Λαζάρου Κουν-
τουριώτη. Ἀκολούθως μετόκησεν εἰς Μύκονον ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ τινὰς μῆνας
καὶ ἐκεῖθεν κατέληξεν εἰς τὴν Σύρον.

Ἡ οἰκογένεια Bottaro παρέμεινεν ἐπὶ σχεδὸν 100 ἔτη εἰς τὴν νῆσον μας.

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν (1822 - 1824) κατέφυγον καὶ ἥσκησαν τὴν ἰατρικὴν εἰς τὴν
Σύρον καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἰατροί. Ὁ Δημήτριος Ταφρᾶς ἐκ Κων/πόλεως, ὁ Ἰωάννης
Βοῦρος, Χῖος, ὁ Ἰωάννης Πρασακάκης, Χῖος, ὁ Ἀλέξανδρος - Καῖσαρ Οἰκονομί-
δης, ἐκ Μυστρᾶ, ἴσως δὲ καὶ τινες ἄλλοι, οὓς τινος τὸ ὄνομα μᾶς διέφυγε.

Παρὰ τὴν ὑπαρξίν ὅμως τόσων ἰατρῶν, γεγονὸς ὅπερ ὠδήγει πλείστους ἀσθε-
νεῖς νὰ καταφεύγουν εἰς τὴν Σύρον, δι' ἰατρικὴν περίθαλψιν, ἢ νὰ μετακαλοῦν ἐκ
Σύρου ἰατροὺς εἰς ἄλλας ἐλληνικὰς περιοχάς, εἰς περιπτώσεις ἀνάγκης, ἢ ἀμάθεια
καὶ αἱ προλήψεις, ὠδήγουν πολλάκις ἀσθενεῖς εἰς κομπογιαννίτας οἱ ὅποιοι τοὺς
ὑπέσχοντο πλήρη καὶ σύντομον ἴασιν, μὲ ἰδικὰ τῶν κατασκευάσματα. Μεταξὺ τῶν
κομπογιαννιτῶν αὐτῶν τὴν πρωτοκαθεδρίαν εἶχον οἱ κουρεῖς, οἵτινες παραλλήλως
πρὸς τὴν κοπὴν τῶν τριχῶν τῶν κεφαλῶν τῶν Συριανῶν, ἐφρόντιζον νὰ κόπτουν
καὶ τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς, πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Ἡ ἀνάδειξις τῶν κουρέων, ὡς ψευδοῖα-
τρῶν, ὠφείλετο εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ἐκτίμησιν τῆς ὁποίας ἔχαιρον τότε αἱ ἀφαιμάξεις,
ὡς θεραπευτικὸν μέσον. Αἱ ἀφαιμάξεις αὐταὶ ἐγίνοντο συνήθως μὲ «κοφτὲς βεντοῦ-
ζες», τὰς ὁποίας ἐνήργουν οἱ κουρεῖς μὲ τὰ ξυράφια τῶν ἢ μὲ βδέλλες, τὰς ὁποίας
διέθετον, κατ' ἀποκλειστικότητα, τὰ κουρεῖα, ἐκθέτοντα ταύτας, εἰς τὰς προθήκας
τῶν κουρείων τῶν, ἐντὸς ὑαλίνων δοχείων.

Ἐνδιαφέρον, ὡς ἐκ τούτου, παρουσιάζει συμφωνητικὸν συνταχθὲν ἐνώπιον
τοῦ Δημοσίου Μνήμονος Σύρας, Σ. Μαξίμου τὴν 12ην Αὐγούστου 1829, μεταξὺ
ἐνὸς Ἑρμουπολίτου, τοῦ Ἀντωνίου Χατζηγεωργίου Σακελλαρίου καὶ τοῦ Μαστρο-
στάθη Δημητρίου, Χίου «Μπαρμπέρη - ἱατροῦ». Τὸ συμφωνητικὸν τοῦτο, ὅπερ
δημοσιεύομεν ὁλόκληρον ἐν παραρτήματι⁴¹, εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν δεινοπαθη-
μάτων τῶν ἀφρόνων ἀσθενῶν, οἵτινες ἐνεπιστεύοντο τὴν ζωὴν τῶν εἰς τοὺς «Μπαρ-
μπέρηδες ἱατροὺς». Ὁ ἐν προκειμένῳ ἀσθενής, πάσχων «ἀπὸ πάθος χρονικόν»,
ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ μνησθέντος μπαρμπέρη εἰς τὴν οἰκίαν του, ὑποσχεθέντος
νὰ τὸν θεραπεύσῃ «ὅσον γρηγορώτερα δυνηθῇ ἐντελῶς». Συνεφώνησαν λοιπὸν ὁ
Σακελλαρίου νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν μπαρμπέρη - ἱατρὸν 1000 γρόσια, ποσὸν δηλαδὴ

41. Ἀρθρ. Ἐγγρ. 11.

τεράστιον διὰ τὴν ἐποχὴν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅτι τὸ ποσὸν θὰ κατεβάλλετο ἀφ' οὗ τὸν θεραπεύσει καὶ οὐ μόνον τοῦτο ἀλλὰ «νὰ ἀναμείνη χρόνον ἕναν, τρώγοντας καὶ πίνοντας ὅσον θέλει τῷ εἶναι ἀρεστὸν» καὶ μόνον τότε, ἐὰν ὁ πάσχων παρέμενε «καλῶς ἔχων» θὰ κατεβάλλοντο τὰ 1000 γρόσια. Ἄν ἀντιθέτως δὲν ἤθελεν ἰατρευθῆ «νὰ μὴν πληρώνῃ εἰς αὐτὸν τίποτε».

Ἄν τὸ συμφωνητικὸν περιορίζετο εἰς αὐτά, θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι ὁ μπαρμπέρης ἔπαιζε μὲ τὴν τύχην καὶ τὴν αὐθυποβολήν, ὁ δόλος τοῦ ὅμως ἀποκαλύπτεται μὲ τὴν περαιτέρω συμφωνίαν. Διότι ἀκολούθως συμφωνοῦν καὶ ὁ ἀτυχὴς ἄρρωστος καταβάλλει ἀμέσως εἰς τὸν ἄθλιον κομπογιαννίτην γρόσια 600, τὰ ὅποια θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὰ ἐκμεταλλεύεται ὁ λαβὼν ἀτόκως, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ τόκοι ἦσαν ὑψηλότεροι τῶν σημερινῶν, καὶ ἐὰν μὲν ἐθεραπεύετο ὁ ἀσθενὴς θὰ τὰ συνεψήφιζε εἰς τὴν συμφωνηθεῖσαν ἀμοιβήν, ἂν δὲ δὲν ἐθεραπεύετο θὰ ὑπεχρεοῦτο νὰ τὰ ἐπιστρέψῃ. Ἀντιλαμβάνεται πᾶς τις, ὅτι τὰ 600 γρόσια δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἀποδοθοῦν ποτέ. Τοῦτο διότι δὲν εἶχε συμφωνηθῇ διάρκεια θεραπείας, δὲν εἶχε συμφωνηθῇ χρόνος διαπιστώσεως τῆς ἀποτυχίας τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου καὶ ἂν ὁ ἀσθενὴς ἀπέθνησκε, ὁ κομπογιαννίτης ἀσφαλῶς θὰ ὑπεστήριζεν ὅτι ὁ νοσηλευόμενος παρ' αὐτοῦ ἀπέθανεν ἐξ ἄλλης αἰτίας. Ταῦτα δὲ συνέβαινον εἰς τὴν πολιτισμένην Ἑρμούπολιν, μὲ τόσους διακεκριμένους ἰατρούς, μὲ Νοσοκομεῖον ἄριστον (τὸ καλύτερον τῆς Ἑλλάδος) καὶ μὲ κοινωνίαν ἐξελιγμένην. Πᾶς τις δύναται νὰ φαντασθῇ τί θὰ συνέβαινεν εἰς τὰς ἄλλας ἐλληνικὰς περιοχάς. Ἡ ἀσυδοσία τῶν κομπογιαννιτῶν ἦτο ἀπόλυτος τότε. Νομοθετικὴ πρόνοια ἀπαγορεύσεως τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἱατρικοῦ λειτουργήματος, παρὰ μὴ ἱατρῶν, δὲν ὑπῆρχεν καὶ οἱ κομπογιαννῖται ἔφθانون νὰ συνάπτουν τοιαύτης μορφῆς συμφωνητικά, οἷον τὸ σχολιαζόμενον, καὶ μάλιστα διὰ δημοσίων ἐγγράφων . . .

6. ΕΜΠΟΡΙΚΑΙ ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου εἰς τὸν λιμένα τῆς Σύρας, κυρίως μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων του, ἐβασίσθη εἰς τὴν σύμπραξιν πλείονων προσώπων, δρώντων ἐταιρικῶς. Τοῦτο ἦτο συνέπεια τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν κεφαλαίων καὶ τῆς ἀδυναμίας ἐξευρέσεως διὰ δανεισμοῦ. Χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι ὅτι οἱ τόκοι τῶν συνήθων δανείων ἀνῆρχοντο εἰς 1,5 ο)ο μηνιαίως τῶν δὲ θαλασσοδανείων ὑπερέβαινον τὸ 5ο)ο μηνιαίως. Πρὸ τῶν δυσχερειῶν αὐτῶν καὶ ἐπειδὴ ἡ πρὸς ἐμπορίαν τάσις ἦτο διάχυτος μεταξὺ τῶν κατοίκων, συνεφώνουν πλείονες καὶ διέθετεν εἰς ἕκαστος αὐτῶν, ὅτι κεφάλαιον ἠδύνατο, τὸ δὲ συγκεντρούμενον ποσὸν παρέδιδον εἰς ἕνα ἔμπορον, εἰδήμονα τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν, ὅστις ἀνελάμβανε νὰ μεταβῇ εἰς λιμένα τινὰ τοῦ

ἐξωτερικοῦ, κυρίως εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, Ὁδησσὸν ἢ λιμένα τινὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (Σμύρνην, Βηρυττὸν κ.λ.) καὶ νὰ ἀγοράσῃ ἐμπορεύματα κατὰ τὴν κρίσιν του. Τὰ ἀγοραζόμενα μετέφερεν ἀκολούθως εἰς τὸν λιμένα τῆς Σύρας καὶ τὰ ἐπώλει. Ἐκ τοῦ τιμήματος ἀφηρεῖτο πρῶτον τὸ διατεθὲν κεφάλαιον, ἀκολούθως δὲ τὸ κέρδος ἐμερίζετο εἰς δύο ἴσα μέρη καὶ τὸ μὲν ἐν μέρος ἐλάμβανε ὁ μεταβάς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἔμπορος, διὰ τὸν εἰσφερόμενον κόπον του (συνήθως οὗτος δὲν διέθετε κεφάλαιον, ἀλλὰ καὶ ὅταν διέθετε ἐλάμβανε τὸ ἥμισυ τῶν κερδῶν διὰ τὸν κόπον του καὶ ἀνάλογον μερίδιον διὰ τὸ μέρος τοῦ κεφαλαίου τὸ ὁποῖον εἰσέφερε). Αἱ ἐταιρεῖαι αὗται δὲν εἶχον διάρκειαν περιοριζόμεναι εἰς μίαν καὶ μόνην ἐμπορικὴν πρᾶξιν, ἀκολούθως δὲ διελύοντο.

Ἡ μορφή αὕτη τῆς ἐταιρικῆς συμπράξεως ἐπεστηρίζετο κατὰ βάσιν εἰς τὴν καλὴν πίστιν καὶ δὴ εἰς τὴν πρὸς τὸν συνεταῖρον ἔμπορον, ὅστις θὰ μετέβαινεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἐμπιστοσύνην, διότι βεβαίως οὗτος, ἐὰν ἦτο κακῆς πίστεως, θὰ ἠδύνατο, λαμβάνων τὰ ἐταιρικὰ κεφάλαια καὶ μεταβαίνων εἰς ξένον τόπον, νὰ δολιευθῇ τοὺς συνεταίρους του, ἐμφανίζων, ὡς τίμημα ἀγορᾶς τῶν ἐμπορευμάτων, ποσὸν πολὺ μεγαλύτερον τοῦ πραγματικοῦ. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ἦτο εὐρέως διαδεδομένη ἡ μορφή αὕτη τῆς ἐμπορικῆς συνεργασίας, μᾶς κάμει νὰ πιστεύωμεν, ὅτι αἱ καταχρήσεις ἐκ μέρους τῶν ἐμπόρων δὲν θὰ ἦσαν οὔτε συχναί, οὔτε μεγάλαι. Ἀλλωστε λόγῳ τῆς τεραστίας κινήσεως τοῦ λιμένος τῆς Σύρας αἱ τιμαὶ τῶν διαφόρων ἐμπορευμάτων, εἰς τοὺς ὁμόρους λιμένας τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐγίνοντο ἀμέσως γνωσταί, οὕτως ὥστε τὰ περιθώρια καταδολιεύσεως νὰ εἶναι λίαν περιορισμένα.

Χάρις εἰς τὴν πρωτότυπον αὐτὴν μορφήν τῆς ἐταιρικῆς συνεργασίας, ἀνεπτύχθη ταχέως ἡ συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τοῦ λιμένος τούτου καὶ ἐπετεύχθη ἡ δημιουργία ἐλληνικῶν ἐμπορικῶν οἴκων μὲ μεγάλα κεφάλαια καὶ εὐρύτατον κύκλον συναλλαγῶν.

Μία τοιαύτη ἐταιρικὴ συνεργασία περιέχεται εἰς τὸ ἐν παραρτήματι δημοσιευόμενον, ἀπὸ 16 - 8 - 1829 «Συντροφοχάρτιον»⁴². Ἐνας μικροκεφαλαιοῦχος, ὁ Νικόλαος Μπαρινόπουλος, καὶ ἓνας ἔμπορος, ὁ Παναγιώτης Τσιγκαρόπουλος, συμφωνοῦν καὶ συνιστοῦν μίαν ἐταιρείαν. Ὁ πρῶτος διαθέτει τὸ πενιχρὸν κεφάλαιον, 100 ταλ. λήρων σπαθάτων, ὁ δεύτερος τὸν κόπον του καὶ οὐδὲν ἄλλο. Καὶ μὲ μόνον τὰ ἀσήμαντα αὐτὰ μέσα, ξεκινοῦν διὰ τὴν ἐνέργειαν ἐμπορικῆς πράξεως μὲ τὸ ἐξωτερικόν. Ὁ δεύτερος τῶν συμβαλλομένων, μὲ τὸ μικρὸν αὐτὸ κεφάλαιον θὰ μετέβαινε εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν «καὶ νὰ ἀγοράσῃ ἐκεῖθεν πραγματείας, ὁποίας ὁ Θεὸς ἤθελε τὸν φωτίσει» καὶ ἐπιστρέφων ἀκολούθως εἰς τὴν Σύραν «ἐὰν ἤθελεν κερδίσῃ τὸ κέρδος

42. Ἀριθ. Ἐγγρ. 12.

αὐτὸ νὰ τὸ μοιράζουν ἐξ ἡμισείας καὶ ἐὰν ἤθελον ζημιώσῃ νὰ πληρώνῃ ἕκαστος αὐτῶν τὸ ἥμιον τῆς ζημίας». Τὸ κεφάλαιον, τὸ διατιθέμενον, συμφωνεῖται νὰ ἐπιστρέφεται, προεχόντως, παρὰ τοῦ λαμβάνοντος ἐμπορίου «σῶον καὶ ἐνελλειπές». Προθεσμία διενεργείας τοῦ ταξειδίου, μεταβάσεως καὶ ἐπιστροφῆς, τίθεται τρίμηνος, ἐντὸς τοῦ χρόνου αὐτοῦ ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν ὁ ἔμπορος νὰ μεταβῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἐμπόρευμα καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ. Κυρώσεις ὅμως διὰ τὴν ἀθέτησιν τῆς τασσομένης προθεσμίας δὲν προβλέπονται. Ἀντιθέτως προβλέπονται κυρώσεις διὰ τὴν τυχὸν μὴ ἐπιστροφὴν πλήρως τοῦ παραδιδομένου κεφαλαίου. Ὅντως συνομολογοῦνται, σχετικῶς τὰ ἐξῆς: «διαφορετικὰ (δηλαδή εἰς περίπτωσιν μὴ ἐπιστροφῆς τοῦ κεφαλαίου ὁλοκλήρου) δίδει εἰς τελείαν ὑποθήκην πρὸς τὸν Νικολ. Ἰωαμ. Μπαρινόπουλον τὰ ὑποστατικά, εὐρισκόμενα εἰς τὸ χωρίον Βερδίτζα, κείμενον εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἀρκαδίας. Χωράφια, ἀμπέλια, ὀσπίτιον καὶ νερόν, ἵνα εἰς κάθε μὴ καλὸν φέρσιμον τοῦ Παναγ. Τζιγκαρόπουλου, εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ρηθέντων 100 ταλλήρων, νὰ ἡμπορῇ νὰ πιάωνται τὰ ρηθέντα κτήματά του, νὰ τὰ πωλῇ ἐν Δημοπρασίᾳ καὶ νὰ λαμβάνῃ τὸ δίκαιόν του, κεφάλαιον καὶ τόκους, μέχρι λεπτοῦ καὶ ὀβολοῦ».

Ἡ οὕτως συνιστωμένη ὑποθήκη ἐμφανίζεται ὡς γενικὴ ὑποθήκη, ὁλοκλήρου τῆς ἀκινήτου περιουσίας τοῦ Τζιγκαροπούλου, ἀφοῦ δὲν ἐλησμονήθη νὰ ἀναφερθῇ καὶ τὸ «νερό», ὀρθῶς χαρακτηριζόμενον ὡς ἀκίνητον. Ὁ θεσμὸς τῆς Γενικῆς ὑποθήκης, ἥτοι τῆς παροχῆς, εἰς σύμβασιν δανείου, τοῦ δικαιώματος τῆς ὑποθηκεύσεως ὁλοκλήρου τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου, δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου⁴³. Ἡ παροχὴ τοῦ δικαιώματος τῆς Γενικῆς ὑποθήκης παρεῖχεν εἰς τὸν δανειστὴν τὸ δικαίωμα εἰς περίπτωσιν ἀθετήσεως ἐκ μέρους τοῦ ὀφειλέτου τῶν ὑποχρεώσεων του, νὰ προσβάλλῃ καὶ νὰ ἀκυρώσῃ οἰανδήποτε πώλησιν ἀκινήτου τοῦ ὀφειλέτου του, συντελεσθεῖσαν μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς Γενικῆς ὑποθήκης. Ὁ θεσμὸς τῆς Γενικῆς ὑποθήκης εἰσῆχθη ἐν Ἑλλάδι κατ' ἐπίδρασιν τοῦ Φραγκικῶν Δικαίου, φαίνεται δέ, ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἄγνωστος καὶ ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπου ἐπίσης ἡ Φραγκοκρατία διήρκεσεν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας. Τοῦτο δύναται νὰ συναχθῇ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀμφότεροι οἱ ἐν προκειμένῳ συμβαλλόμενοι ἦσαν, προφανῶς, Πελοποννήσιοι καὶ τὰ ἀκίνητα εὐρίσκοντο ἐν Πελοποννήσῳ.

Εἰς τὴν ἐρευνωμένην σύμβασιν δὲν ἀναφέρεται τὸ ποσὸν τοῦ τόκου, τὸν ὁποῖον θὰ ἦτο ὑπόχρεως νὰ καταβάλλῃ ὁ ἔμπορος, εἰς περίπτωσιν μὴ ἐπιστροφῆς τοῦ παρα-

43. Βλψ. σχετικῶς Γ. Πετροπούλου Νομικὰ ἐγγράφα Σίφνου, ἐνθ' ἀν. σελ. 87, Ἀ. Δρακάκη, ἐνθ' ἀνωτ., τόμ. Β', σελ. 188, Νικ. Ἀρμακόλλας, Οἰκονομικὰ τῆς Τήνου 1715 - 1822, Ἀθῆναι 1922, σελ. 43, Ἰ. Βισβίτζη, Δικαστικαὶ ἀποφάσεις Μυκόνου τοῦ 17ου αἰῶνος, σελ. 91.

δομένου κεφαλαίου. Φαίνεται ότι ίσχυε τότε ἐν Σύρῳ, κατ' ἔθιμον, ὠρισμένον ὑποσπτόν τόκου εἰς τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς, ὑποχρεωτικὸν καὶ ἐν περιπτώσει τῆς ρητῆς συνομολογήσεως τούτου.

Ἡ σύμβασις αὕτη εἶναι χαρακτηριστικὴ τῶν κρατουσῶν τότε, εἰς τὴν ἐμπορικὴν ἀναπτύσσουσαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν Σύραν, συνθηκῶν, κατὰ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς καὶ τῆς εὐρύτητος μὲ τὴν ὁποίαν οἱ κάτοικοι ἀντεμετώπιζον τὴν διενέργειαν τῶν ἐμπορικῶν πράξεων. Μόνον δὲ χάρις εἰς τὰς ἀντιλήψεις αὐτάς, ἡδυνήθη νὰ ἀνδρωθῇ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ τὸ ἐμπόριον καὶ νὰ ἐπιτευχθῇ, σὺν τῷ χρόνῳ, νὰ ἐξωσθοῦν οἱ ξένοι ἔμποροι καὶ νὰ παραμείνῃ τὸ ἐμπόριον, σχεδὸν ἀποκλειστικῶς, εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

7. Αἱ ΠΡΩΤΑΙ ΥἸΟΘΕΣΙΑΙ

Μία πόλις γεννηθεῖσα ἀπὸ τὴν συμφορὰν καὶ συντεθεῖσα ἀπὸ τραγωδίας καὶ δράματα ἦτο φυσικὸν νὰ ἐμφανίζῃ εὐρυτέρους ὀρίζοντας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν ἑνὸς θεσμοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς βασικὴν προϋπόθεσιν ἔχει δύο ἀτυχίας, τὴν ἀτεκνίαν ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν πενίαν, ἀφ' ἑτέρου.

Πράγματι ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἡ ἀτεκνία ἀπετέλει ἀτύχημα ἢ ἐκδήλωσιν τῆς θείας ὀργῆς. «Ἐπειδὴ οὐκ ἐτύχομεν γονεῖς, ἐξ ὀσφύος ἡμῶν, οὐδὲ παίδων ἡξιώθημεν, ὀνομασθῆναι πατέρες, τρόποις οἷς οἶδεν, ὁ τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομῶν Θεός», ὅπως ἀνέφερον ἡ, κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν, τελουμένη ἱεροτελεστία τῆς υἱοθεσίας. Καθ' ὅλην δὲ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας ἡ ἀτεκνία ἐθεωρεῖτο συμφορὰ καὶ οἱ ἄτεκνοι ἐκαλοῦντο περιφρονητικῶς «ἀκληροῖτες».

Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Βυζαντινοῦ δικαίου ἡ υἱοθεσία συνετελεῖτο δι' ἱεροτελεστίας. Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν γράμμα τοῦ 18ου αἰῶνος ἀναφέρει τὰ ἑξῆς⁴⁴:

«Γνήσιοι παῖδες λογίζονται, ὡς τῆς ἐξ υἱοθεσίας συγγενείας ἀπὸ Θεοῦ καὶ διὰ θείων εὐχῶν συνισταμένης», ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας ἡ υἱοθεσία εἰς πλεῖστας Ἑλληνικὰς περιοχὰς συνετελεῖτο διὰ θρησκευτικῆς τελετῆς, πρῶτον ἄλλωστε φυσικόν, δοθέντος ὅτι ἡ υἱοθεσία ὡς θεσμὸς ἀμέσως συναπτόμενος πρὸς τὴν συγκρότησιν τῆς οἰκογενείας, ἠκολούθει τὸν αὐτὸν τρόπον ρυθμίσεως, ὡς ὁ γάμος, ἡ βάπτισις, ἡ μνηστεία, τὸ διαζύγιον κ.λ.π.⁴⁵.

Ἡ δι' ἀπλῆς συμβάσεως συντέλεσις τῆς υἱοθεσίας εἴτε μεταξὺ ἐνηλίκου υἱοθετουμένου καὶ υἱοθετούντων, εἴτε μεταξὺ τῶν γονέων ἢ τοῦ Ἐπιτρόπου ἀνηλίκου

44. Κ. Σάθας, Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, VI, σελ. 605, 628 κ.έ.

45. Ράλλης - Πολὺς, Σύνταγμα θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, Π 1852, σελ. 429.

υίοθετουμένου καὶ τῶν υίοθετούντων, δὲν ἦτο συνήθης, εἰς δὲ τὰς Κυκλάδας μᾶλλον ἄγνωστος. Εἰς τὴν Σῦρον τουλάχιστον δὲν ἀπηντήσαμεν οὐδὲ μίαν σύμβασιν υίοθεσίας, καίτοι ἐμελετήσαμεν τοὺς κώδικας τῆς Κοινοτικῆς Καντζελαρίας, μακροτάτης περιόδου. Ἀλλ' οὔτε καὶ ἄλλως συντελεσθεῖσα υίοθεσία ἀναφέρεται, γεγονὸς ὅπερ εἶναι δυνατὸν νὰ δικαιολογηθῇ ἀπὸ δύο τινά. Πρῶτον ἀπὸ τὴν πολυτεκνίαν τῶν Συριανῶν καὶ δεύτερον ἀπὸ τὴν δυσμένειαν τῆς Καθολικῆς ἐκκλησίας ἐναντι τοῦ θεσμοῦ⁴⁶.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἐπαναστάσεως δὲν συναντῶνται υίοθεσίαι διὰ συμβάσεως, συνεχιζομένης μᾶλλον τῆς ἐπὶ Τουρκοκρατίας τακτικῆς τῆς δι' ἱεροτελεστίας καθιερώσεως τῆς υίοθεσίας⁴⁷.

Εἰς τὴν οἰκίζομένην ὅμως Ἐρμούπολιν, ὅπου ἑκατοντάδες γονέων εἶχον χάσει τὰ τέκνα των, κατὰ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς σφαγὰς, παραλλήλως δὲ εἶχον ἀπομείνει ἑκατοντάδες ὀρφανῶν, ἅτινα εἶχον στερηθῇ εἴτε ἀμφοτέρων εἴτε τοῦ ἑνὸς τῶν γονέων των, αἱ υίοθεσίαι εὗρισκον ἔδαφος εὐρυτάτης ἐφαρμογῆς.

Μίαν εἰκόνα τῆς δημιουργηθείσης ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς σφαγὰς καταστάσεως εἰς τὴν οἰκίζομένην Ἐρμούπολιν μᾶς δίδει πῖναξ τῶν ἐν πενίᾳ καὶ δυστυχίᾳ τελούντων ἐν Σύρῳ Χίων προσφύγων⁴⁸. Ἡ σύνταξις τοῦ πίνακος τούτου ἔχει τὴν ἀκόλουθον ἱστορίαν.

Μεσοῦντος τοῦ ἔτους 1823 ἐπεσκέφθη τὴν νῆσον μας ὁ Ἀγγλος εὐπατρίδης George Wadington. Οὗτος συνεκινήθη μεγάλως ἀπὸ τὴν δυστυχίαν καὶ τὰς συνθήκας διαβιώσεως ἑκατοντάδων προσφύγων, οἵτινες ἔζων τότε εἰς τὴν Σῦρον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας Κυκλάδας. Ἀπεφάσισε λοιπόν, ἐπιστρέφων εἰς Ἀγγλίαν, νὰ κάμῃ ἓνα ἔρανον, μεταξὺ τῶν πλουσίων Ἀγγλῶν, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐν δυστυχίᾳ τελούντων προσφύγων. Πρὸς συγκέντρωσιν τῶν ἀναγκαίων στοιχείων ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις τότε διαμένοντα πρόξενον τῆς Αὐστρίας Gropius, μὲ τὸν ὅποιον συνεδέετο, ὅστις ἔγραψεν ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς κατὰ τόπους Ὀρθόδοξους Ἐπισκόπους τῶν Κυκλάδων, ζητῶν κατάλογον τῶν ἐν δυστυχίᾳ τελούντων προσφύγων. Εἰς τὴν Σῦρον, ἐπειδὴ αὕτη δὲν εἶχεν Ὀρθόδοξον Ἐπίσκοπον, ἔγραψεν εἰς τὸν Προξενικὸν Πράκτορα τῆς Ἀγγλίας Ἀντώνιον Σ. Βιτάλην, ὅστις πάλιν ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν μοναδικὸν τότε ἐν Σύρῳ Ὀρθόδοξον Ἱερέα, Νικόλαον Κουντούρη, ἐφη-

46. Γ. Ροῦλοῦ, Οἰκογενειακὸν Δίκαιον ὑπ' ἀριθρ. 1568 - 1588 Α.Κ., τόμ. Γ', σελ. 4, σημ. 3 καὶ 4.

47. Ἰ. α. κ. Βισβίτζη, Ἡ Πολιτικὴ Δικαιοσύνη κατὰ τὴν Ἑλλ. Ἐπανάστασιν, Ἀθήναι 1941 σελ. 297 καὶ 322.

48. ΓΑΚ, Ἀρχεῖον Gropius, ἀριθμ. 12.

μέριον τοῦ Παναρχαίου Ὁρθόδοξου Ναΐσκου τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἐν Ἀνω Σύρῳ (ὁ ἐν Ἑρμουπόλει I.N. τῆς Μεταμορφώσεως δὲν εἶχεν ἀκόμη θεμελιωθῇ). Ὁ καλὸς Ὁρθόδοξος ἱερεὺς, ὅστις φαίνεται ὅτι κατέβαλλε πᾶσαν δυνατὴν προσπάθειαν διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν δυστυχούντων προσφύγων⁴⁹ μὲ πολλὴν εὐσυνειδησίαν συνέταξε τοὺς καταλόγους τῶν ἐν πενίᾳ προσφύγων. Ἐκ τοῦ πίνακος τῶν ἐν πενίᾳ Χίων προσφύγων ὅστις ἀποτελεῖ μίαν κραυγὴν ἀπογνώσεως ἑκατοντάδων ἀνθρώπων, προκύπτει, ὅτι μεταξὺ τῶν 338 πενήτων Χίων προσφύγων, ὑπῆρχον 114 ὀρφανὰ παιδιὰ, εἴτε ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γονέων εἴτε ἐκ μόνου τοῦ πατρός, χωρὶς νὰ ὑπολογίζωμεν τὰ ὀρφανὰ ἐκ μητρὸς ἢ τὰ σκλαβωμένα.

Δὲν εἶναι κατὰ συνέπειαν ἀπορίας ἄξιον διατὶ αἱ υἰοθεσίαι ἤνθησαν μεγάλως ὅποτε ἐν Σύρῳ. Αἱ υἰοθεσίαι ἀποτελοῦν μέσον παρηγορίας, ἰδίᾳ ἀφ' ἧς, παρερχομένων τῶν ἐτῶν, αἱ τυχὸν ὑπάρχουσαι ἐλπίδες ἀνευρέσεως ἀπωλεσθέντων τέκνων ἢ γονέων, εἶχον πλέον ἀρχίσει νὰ ἐκλείπουν. Αἱ ἰδιαίτεραι αὐταὶ συνθῆκαι, συνδυαζόμεναι μὲ τὴν ἔλλειψιν ἀνεγνωρισμένου δικαίου, ρυθμίζοντος τὰς σχέσεις τῶν προσφύγων, ὠδήγησαν εἰς τὴν ἐπιβολὴν τῆς δι' ἀπλῆς συμβάσεως συντελέσεως τῆς υἰοθεσίας. Πράγματι εἰς τὸν οἰκισμὸν αὐτῶν τῶν χιλιάδων κατοίκων, παρερχομένων ἀπὸ δεκάδας ἑλληνικῶν πόλεων ἢ περιοχῶν, ποῖον δίκαιον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ρυθμίζῃ τὰς μεταξὺ των σχέσεις; Τὸ τοπικὸν ἐθιμικὸν δίκαιον τῆς Σύρου ἦτο τελείως ξένον πρὸς τὴν περὶ δικαίου ἀντίληψιν τῶν προσφύγων, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις τοῦ Οἰκογενειακοῦ καὶ Κληρονομικοῦ δικαίου, λόγῳ τῆς ἰδιομορφίας του⁵⁰. Ἐφαρμογὴ τοῦ δικαίου τῆς περιοχῆς ἐξ ἧς προήρχετο ὁ πρόσφυξ δὲν ἦτο νοητὴ, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχεν τοιαύτη ποικιλία καὶ τοιοῦτος κυκεὼν πόλεων καὶ περιοχῶν ἐξ ὧν προήρχοντο οἱ πρόσφυγες. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις δὲν εἶχεν ἐπιβάλλει τὰς διατάξεις τῆς Ἐξαβίβλου τοῦ Ἀρμενοπούλου, ὡς ὑποχρεωτικὸν δίκαιον πρὸς ρύθμισιν τῶν σχέσεων τῶν πολιτῶν, τοῦ ὑπὸ συγκρότησιν Κράτους. Ἄλλωστε οὔτε δικασταί, οὔτε δικαστήρια ὑπῆρχον. Ἀλλαχοῦ τὸ δίκαιον ἀπένεμον οἱ τοπικοὶ Δημογέροντες. Εἰς τὴν Σύρον ὁμοῦς δὲν ἀπαντᾷται οὐδὲ μία περίπτωσις πρόσφυγες νὰ δεχθοῦν καὶ ὑποβληθοῦν

49. Εἰς τὸ ἀπὸ 4 - 5 - 1824 ἔγγραφόν του ὁ ἐν Σύρῳ ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας Α. Βιτάλη, ἀποστέλλων τοὺς πίνακας τῶν ἐνδεῶν προσφύγων εἰς τὸν Gropius τοῦ γράφει, ὅτι ὁ ἱερεὺς Κουντούρης «ἄριστα γνωρίζει ὅλους τοὺς πτωχοὺς Ἕλληνας, οἵτινες κατέφυγον εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον». Ἐκ τῶν ἀποστελλομένων καταλόγων προκύπτει ὅτι ἐνδεεῖς καὶ δυστυχοῦντες πρόσφυγες ἦσαν 338 ἐκ Χίου, 365 Κυδωνιεῖς, 2 Μοσχονήσιοι, 15 Κρήτες, 10 Θεσσαλονικεῖς καὶ 11 ἐκ διαφόρων πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

50. Περὶ τοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου τῆς Σύρας καὶ τοῦ τρόπου ἀπονομῆς του βλ. Α. Δρακάκη ἐνθ' ἄνωτ., τόμ. Β'.

εἰς τὴν κρίσιν τῶν Δημογερόντων τῆς Καθολικῆς Κοινότητος τῆς Ἀνω Σύρας. Ἀπέμενεν ἡ κρίσις τοῦ Ἐπαρχοῦ ὡς μόνῃς λύσεως, εἰς περιπτώσεις ἀδιεξόδου. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἐλαχίστην ἐκτίμησιν ἔτρεφον εἰς τὰς δικανικὰς ἱκανότητας τοῦ Ἐπαρχοῦ, οἱ κάτοικοι τοῦ νέου οἰκισμοῦ, τουλάχιστον τοῦ Ἐπαρχοῦ Ἐλευθ. Δρίτζα, διότι εἰς διασωθὲν ἔγγραφον ἀποκαλεῖται «ἀδικοκρίτης». Ὡς ἐκ τούτου καὶ διὰ τὰς περιπτώσεις υἱοθεσίας, οὔτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐσκέφθησαν νὰ ἀποταθοῦν, ἢ ἐκπροσώπησις τῆς ὁποίας ἐξηκολούθει νὰ εἶναι στοιχειώδης⁵¹ οὔτε εἰς τὴν μόνην τοπικὴν ἀρχήν, τὸν Ἐπαρχον. Καὶ ἤρκεσθησαν εἰς τὴν δι' ἀπλῆς ἰδιωτικῆς συμβάσεως συντέλεσιν τῆς υἱοθεσίας.

Ὅταν ἐγκατεστάθῃ εἰς τὴν Ἐρμούπολιν, περὶ τὸ τέλος 1826, ὁ πρῶτος Συμβολαιογράφος, τότε αἱ υἱοθεσίαι ἤρχισαν συντασσόμεναι διὰ δημοσίου (συμ)κοῦ ἔγγραφου. Μίαν τοιαύτην υἱοθεσίαν δημοσιεύομεν ἐν παραρτήματι⁵², συνταχθεῖσαν τὴν 26ην Φεβρουαρίου 1830. Ἐξ αὐτῆς προκύπτει ὅτι τὴν υἱοθεσίαν ἐνεργεῖ μία ὑπανδρευμένη γυνή, ἄνευ τῆς συμπράξεως ἢ συναίνεσεως τοῦ συζύγου της. Ἀφ' ἑτέρου, διὰ τὴν υἱοθετουμένην, τριετὴ κορασίδα, παρίσταται μόνῃ ἢ μήτηρ της, ἥτις ἦτο ἐπίσης ἔγγαμος, αὐτὴ δὲ ἢ μήτηρ παρέχει εἰς υἱοθεσίαν τὴν θυγατέρα της, χωρὶς καὶ νὰ ἀναφέρεται ὅτι ὁ πατὴρ τῆς υἱοθετουμένης εἴτε ἀπουσιάζει, εἴτε εἶναι αἰχμάλωτος, εἴτε ἔστω ἀνίκανος νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ Δημοσίου Μνήμονος. Ὅτι ἀσφαλῶς μία τῶν περιπτώσεων αὐτῶν θὰ συνέτρεχε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀμφιβάλη τις, διότι δὲν ἦτο δυνατόν ὁ Δημόσιος Μνήμων, ὅστις δὲν φαίνεται νὰ ἦτο τελείως ἄμοιρος νομικῶν γνώσεων, νὰ ἐδέχετο ἢ μήτηρ ἄνευ συμπράξεως τοῦ πατρὸς νὰ διαθέτῃ μόνῃ τὸ τέκνον της πρὸς υἱοθεσίαν. Ἄν ἦτο χήρα, βεβαίως, ὡς νόμιμος ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου, θὰ ἐδικαιολογεῖτο ἢ παρ' αὐτῆς καὶ μόνῃς ἐνέργεια τῆς υἱοθεσίας. Δὲν ἀναφέρεται ὅμως ὡς χήρα. Ἀναφέρεται ἀπλῶς ὅτι αὕτη ἐκέκτητο τρία τέκνα, ἐξ ὧν δίδει τὸ τριετὲς της θυγάτριον, ὀνόματι Σταυρούλα, πρὸς υἱοθεσίαν. Ἡ τελείως ὑποτυπώδης διατύπωσις τῆς περὶ υἱοθεσίας συμβάσεως καὶ ἡ παράλειψις τῆς μνείας οὐσιωδествάτων προϋποθέσεων, κατὰ τὰς περὶ υἱοθεσίας διατάξεις τοῦ Βυζαντινορωμαϊκοῦ δικαίου, καταδεικνύει ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Ἐρμούπολιν, διὰ τὴν συντέλεσιν τῆς υἱοθεσίας οὐδεμία ἄλλη προϋπόθεσις ἀπητεῖτο, παρὰ μόνον ἢ σύμπτωσις τῶν βουλήσεων τοῦ υἱοθετοῦντος καὶ τοῦ ἐκπροσώπου τοῦ υἱο-

51. Εἰς τὸν νέον οἰκισμόν μόλις ἀπὸ τοῦ 1824 ἤρχισεν οἰκοδομούμενος Ναός. Μέχρι τοῦ ἔτους 1825 μοναδικὸς ἱερεὺς ἦτο ὁ παλαιὸς ἐντόπιος Ὁρθόδοξος ἱερεὺς Νικολ. Κουντούρης. Ἀπὸ τοῦ 1825 ἐγκατεστάθῃ ἐν Σύρῳ ὁ Ἐπίσκοπος Μυρίνης Σοφρώνιος καὶ οἱ ἱερομόναχοι Ἀθανάσιος καὶ Ἰωακείμ. Ὁ Ἐπίσκοπος Μυρίνης ἔκτοτε ὠρίσθη τοποτηρητὴς τοῦ Ἐπισκόπου Ἀνδρου, εἰς ὃν ὑπῆγετο ἐκκλησιαστικῶς ἡ Σύρος, κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν.

52. Ἀριθμ. Ἐγγρ. 12

θετουμένου. Ούτως δὲν ἀναφέρεται ἡ ἡλικία τῆς υἱοθετούσης, ἂν αὕτη εἶχεν ἄλλα τέκνα ἢ ὄχι, ποία ἡ οἰκονομική της κατάστασις, διατὶ δὲν συνέπραττε καὶ ὁ πατήρ τῆς υἱοθετουμένης, ποία ἡ οἰκονομική τούτου κατάστασις κ.λπ. Ἐνῶ ὅμως τόσον ἀτελής παρουσιάζεται ἡ περὶ υἱοθεσίας σύμβασις ὡς πρὸς τὴν συρροὴν τῶν βασικῶν προϋποθέσεων αἵτινες, κατὰ τὸ Βυζαντινὸν Δίκαιον, ἴσχυον ἐπὶ υἱοθεσίας, ἀντιθέτως μετὰ περισσῆς προσοχῆς διατυποῦται ἡ ἀναγνώρισις τῆς ὀριστικότητος τῆς υἱοθεσίας καὶ ἡ παραίτησις τῆς μητρὸς ἀπὸ παντὸς δικαιώματος ἐπὶ τοῦ τέκνου της. Ὅρίζει ἡ σύμβασις ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ τέκνου ὑπόσχεται «ποτὲ νὰ μὴν ἤθελε τὸ ζητήσῃ ὀπίσω ἢ ἀνακαλέσῃ ἐπὶ οὐδεμίᾳ προφάσει». Ἐπίσης καὶ αἱ ὑποχρεώσεις τῆς υἱοθετούσης ἐπαρκῶς προσδιορίζονται, συνοψιζόμεναι εἰς τὰ ἀκόλουθα:

«Δέχεται αὐτὸ καὶ υἱοθετεῖ ὡς ἴδιον τέκνον της, διὰ νὰ τὸ ἀναθρέψῃ μὲ χρηστὰ καὶ Χριστιανικὰ ἥθη καὶ νὰ τὸ περιθάλπῃ ὡς ἀληθινὴν μήτηρ, χωρὶς ποτὲ νὰ βουληθῇ νὰ τὸ ἀποδιώξῃ ἢ νὰ τὸ ἀποβάλῃ ἀπὸ κοντὰ της, ὡς ξένον, ἀλλ' ὑπόσχεται νὰ τὸ ὑποφέρῃ, ὅπως ἤθελεν εἶσθαι, κατὰ καιρὸν, διὰ παντὸς καὶ διὰ πάντα, θυγατέρα της ἐξ αὐτῆς γεννηθεῖσαν».

Εἰς τὴν ἐρευνωμένην σύμβασιν βεβαίως δὲν συντρέχουν τὰ στοιχεῖα τῆς προσλήψεως παρὰ τῆς Μαρίας συζ. Σπύρου Μώρου τῆς θυγατρὸς τῆς Ἀννης συζ. Ἀναστασίου Ρουμελιώτου ὡς ψυχοκόρης, κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ, οὐχὶ ἀγνώστου ἐν Ἑρμούπολει, θεσμοῦ τοῦ ψυχοπαιδιοῦ. Καὶ τοῦτο οὐ μόνον διότι ὁ Δημόσιος μνήμων χαρακτηρίζει ρητῶς τὴν σύμβασιν ὡς «ἐγγράφον υἱοθεσίας», ἀλλὰ καὶ διότι κατηγορηματικῶς ἀναφέρεται ἐν τῇ συμβάσει ὅτι «ἡ Μαρία δέχεται αὐτὸ καὶ υἱοθετεῖ ὡς ἴδιον τέκνον της διὰ νὰ τὸ ἀναθρέψῃ μὲ χρηστὰ καὶ χριστιανικὰ ἥθη». Ἀντιθέτως εἰς τὸν θεσμόν τοῦ ψυχοπαιδιοῦ δὲν ἐδημιουργεῖτο σχέσις συγγενικὴ μεταξὺ τοῦ προσλαμβανόντος τοῦ ψυχοπαίδι καὶ τούτου, οὔτε δὲ καὶ δικαίωμα κληρονομικὸν ἐπὶ τῆς κληρονομίας τοῦ προσλαβόντος. Ὁ θεσμός τοῦ ψυχοπαιδιοῦ ἔφερε τὸν χαρακτῆρα πράξεως ἀγαθοεργοῦ καὶ δὲν ἐδημιούργει ἀγώγιμον δικαίωμα ὑπὲρ τοῦ προσληφθέντος παιδίου κατὰ τοῦ προσλαβόντος, ἐν περιπτώσει ἀποπομπῆς του⁵³. Ἀντιθέτως εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν συμφωνεῖται σαφῶς ὅτι ἡ διάλυσις τοῦ δεσμοῦ μεταξὺ υἱοθετούσης καὶ υἱοθετουμένης δὲν θὰ ἦτο παραδεκτὴ, διότι ἡ μὲν μήτηρ τῆς υἱο-

53. Περὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ ψυχοπαιδιοῦ βλψ. Ἀ. Χρυστοφίλοπου, Σχέσεις γονέων καὶ τέκνων, σελ. 86 - 88, Π. Ζέπου, Ἐνοχικὸν Δίκαιον, Ἀθῆναι 1953, τόμ. Β', σελ. 391 καὶ Ἀνέκδοτα Τούρκικα ἐγγράφα ἐκ τῶν Ἀρχείων Βεροίας καὶ Θεσσαλονίκης ἐν Α.Ι.Δ. τόμ. 14 (1944), σελ. 64 σημ. 2, Γ. Πετροπούλου, Ἱστορία καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμ. Δικαίου ὡς εἰσαγωγή εἰς τὸ ἴσχυον Ἀστικὸν Δίκαιον § 134 σελ. 1147 κ.έ. Ἱ. Κίσκηρα, Τὸ Ἀστικὸν Δίκαιον τῆς Ἰδρας, Ἀθῆναι 1961, σελ. 37 κ.έ. καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 15)1955 ἀπόφασιν τοῦ Πρωτοδικείου Μυτιλήνης ἐν Ἐφημερίδι Ἑλλήνων Νομικῶν, τόμ. 23, σελ. 99.

θετουμένης «παραδίδει καὶ ἀφιερώνει τελείᾳ ἀφιερώσει καὶ ἀμετανοήτῳ πρὸς τὴν δευτέραν τὸ ρηθὲν κορασίδιόν της» ἢ δὲ υἱοθετοῦσα «ὕπόσχεται νὰ τὸ ὑποφέρῃ ὅπως ἤθελεν εἶσθαι, κατὰ καιρόν, διὰ παντός καὶ διὰ πάντα ὡς θυγατέρα της ἐξ αὐτῆς γεννηθεῖσαν». Διὰ τῶν συμφωνιῶν τούτων καθιεροῦται τὸ ἐπὶ υἱοθεσίας ἰσχύων, κατὰ τὸ Βυζαντινορωμαϊκὸν δίκαιον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἐθιμικὸν δίκαιον, τὸ ἰσχύον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας⁵⁴, ἀκατάλυτον τοῦ ἐκ τῆς υἱοθεσίας δεσμοῦ υἱοθετοῦντος καὶ υἱοθετουμένου.

Ἡ εὐχέρεια τῆς ἐνεργείας καὶ ἡ μὴ τήρησις τῶν προῖσχυουσῶν διατυπώσεων τῆς υἱοθεσίας ἐξοικονόμει τὴν ἀνάγκην τῶν πραγμάτων. Πολλάκις μάλιστα οὐδὲ καὶ ἐγγραφὸς συμφωνία ἐγίνετο, ἀλλὰ τὰ μέρη ἤρκοῦντο εἰς τὴν προφορικὴν συμφωνίαν, ἰδίᾳ πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Δημοσίου Μνήμονος, ὅτε ἡ σύνταξις τοῦ ἐγγράφου δὲν ἦτο πολὺ εὐχερῆς, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τῶν προσώπων, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ διατυπώσουν μίαν κάπως ἰδιότυπον σύμβασιν, οἷα ἡ τῆς υἱοθεσίας. Βεβαίως πολλαὶ τοιαῦται υἱοθεσίαι δὲν ἠὲδοκίμησαν. Τοῦτο ὅμως ἀπετέλεσε τὴν ἐξαίρεσιν. Τὸν κανόνα ἀπετέλεσε τὸ ἀντίθετον. Ἐφθασε πολλάκις μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἡ φήμη, ὅτι διακεκριμένοι Ἑρμουποῖται, πολλαπλῶς δράσαντες κατὰ τὴν περίοδον τῆς πρώτης πεντηκονταετίας ἀπὸ τοῦ οἰκισμού τῆς πόλεως, δὲν ἦσαν γνήσια τέκνα τῶν γονέων των, ἀλλὰ θετά. Καὶ ὅμως κατ' οὐδὲν διέφερον ἀπὸ τὰ γνήσια. Καὶ τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα τοῦ θετοῦ πατρὸς των ἐτίμησαν καὶ φιλοστόργως ἐπολιτεύθησαν ἔναντι τῶν γονέων των. Δὲν εἶναι κατὰ συνέπειαν οἱ τύποι, ἐκεῖνοι, οἵτινες διασφαλίζουν τὴν ἐπιτυχῇ ἀπόδοσιν ἐνὸς θεσμοῦ. Τὸ προέχον καὶ εἰς τὴν σύμβασιν τῆς υἱοθεσίας, ὡς ἄλλωστε καὶ εἰς πᾶσαν σύμβασιν, εἶναι ἡ καλὴ πίστις τῶν συμβαλλομένων καὶ ἡ καλὴ ἀνατροφή τῶν υἱοθετουμένων παρὰ τῶν υἱοθετούντων.

8. ΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΙΑΣ

Μία ἀπὸ τὰς πλέον πρωτοτύπους συμβάσεις, τὰς ὁποίας συνηντήσαμεν εἰς τοὺς κώδικας τοῦ πρώτου δημοσίου μνήμονος τῆς οἰκισομένης Ἑρμουπόλεως, Σκαρλάτου Μαξίμου, εἶναι ἡ ἐν παραρτήματι δημοσιευομένη ἀπὸ 21 Μαρτίου 1830 καὶ ὑπ' ἀριθμ. 4603, ἥτις φέρει ὡς τίτλον τὰς λέξεις «Δεσμὸς φιλίας» (ἀριθμ. 13). Ἐν αὐτῇ ἱστορεῖται ὅτι οἱ δύο συμβαλλόμενοι ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς εἶναι Γάλλος καὶ ὁ ἄλλος Ἰθακήσιος, «θέλοντες νὰ συνδέσωσι στενώτερον τὴν φιλίαν τους» καὶ προδήλως νὰ δώσουν οὐσιαστικὸν περιεχόμενον εἰς τὸν φιλικὸν δεσμόν των «ὕπόσχονται

54. M a u r e r, 'Ο Ἑλληνικὸς λαὸς (μετάφρασις Ε. Καραστάθη), τόμ. Β', Ἀθήναι 1943, σελ. 205, Π. Κ α λ λ ι γ ᾱ, Περὶ Ἑθίμων, Εὐρετήριον τῆς Ἑλληνικῆς Νομολογίας, τόμ. Γ', σελ. 297.

καὶ κοινωνοῦν ὁ εἷς πρὸς τὸν ἕτερόν τους τὸ τέταρτον ἀπὸ τὸ μέρος της περιουσίας αὐτοῦ, εἴτε χρήματα ἔχει, εἴτε κτήματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα, ἐδῶ, ἄλλοῦ εἴτε εἰς τὴν πατρίδα τους, κοινωνεῖ τὸ 1/4 αὐτοῦ ὁ εἷς πρὸς τὸν ἕτερον», καὶ δὴ οὐ μόνον διὰ τὴν ἤδη κεκτημένην περιουσίαν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μέλλουσαν τοιαύτην. Ἡ στενὴ, ἀδελφικὴ φιλία, ἡ συνδέουσα δύο πρόσωπα, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐδημιούργη-
 εν ἐν Ἑλλάδι τὸν θεσμόν τῆς ἀδελφοποιίας⁵⁵. Ὁ θεσμός αὐτὸς διαρκέσας ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνικοὺς χρόνους μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐξέλιπεν ἤδη ἐντελῶς. Βεβαίως ὁ θεμὸς τῆς ἀδελφοποιίας δὲν ἐδημιούργει οὐδὲν περιουσιακὸν δικαίωμα μεταξὺ τῶν ἀδελφοποιτῶν, καίτοι φαίνεται ὅτι ἐδημιούργει ἐν εἶδος συγ-
 γενικοῦ δεσμοῦ μεταξὺ τῶν συγγενῶν τοῦ ἐνὸς πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἑτέρου⁵⁶. Ἡ ἀδελφοποιία δὲν φαίνεται ποτὲ συνιστωμένη δι' ἐγγράφου συμβάσεως, ἀλλὰ εἴτε δι' ἀπλοῦ ὅρκου ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου⁵⁷, εἴτε διὰ μιᾶς τελετῆς κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ὑπὸ ἀδελφοποίησιν ἔκοπτον τὰς φλέβας των καὶ ἀφοῦ ἐγίνετο κοινωνία τοῦ αἵμα-
 τὸς των, ἄφηνον κατόπιν τὸ αἷμα των νὰ ρεύσῃ ἐντὸς ποτηρίου, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν καὶ οἶνος, τὸ περιεχόμενον δὲ τοῦ ποτηρίου τούτου ἀκολούθως τὸ ἔπινον. Μάλιστα, κατὰ τὴν τελετὴν αὐτὴν πολλάκις ἐκαλεῖτο ἱερεὺς, ὅστις ἀνεγίνωσκε καὶ εὐχάς. Ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἐντεῦθεν, λόγῳ τῆς σφοδρᾶς ἀντιθέσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀδελφοποιίας⁵⁸, ἤρχισεν οὗτος νὰ ὑποχωρῇ διὰ νὰ ἐξαλειφθῇ τελείως σὺν τῷ χρόνῳ. Κατὰ τὴν περίοδον ὅμως τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ κατὰ τὰ πρῶτα μετελευθερωτικὰ ἔτη, ὁ θεσμός εὗρίσκετο εἰς μεγάλην ἀκμὴν, λόγῳ τῆς ἀνάγκης ὑπάρξεως ἰσχυρῶν δεσμῶν μεταξὺ τῶν μαχομένων, ἰσοδυνάμων πρὸς τὸν ἀδελφικόν, καὶ ἴσως ἰσχυροτέρων καὶ αὐτοῦ, πρὸς ἀντιμετώπισιν κοινῶν κινδύνων.

55. Περὶ τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀδελφοποιίας βλψ. Κ. Μ. Ράλλης, Περὶ ἀδελφοποιίας κατὰ τὸ Κανονικὸν δίκαιον τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1906. Α. Χριστοφίλου, ἐνθ' ἄνωπ., Ἀθῆναι 1946, σελ. 93, Α. Γεωργοπαπαδάκου, Ἡ ἀδελφοποιία εἰς τὴν Μάνην, ἐν Λαογραφίᾳ, τόμ. 15, σελ. 31 κ.έ. Δ. Λουκοπούλου, Ποιμενικὰ τῆς Ρούμελης, Ἀθῆναι 1930, σελ. 210, Γ. Μιχαηλίδης - Νουάρου, Περὶ τῆς ἀδελφοποιίας ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, Τόμος Κ. Ἀρμενοπούλου, ἐν Ἐπιστημονικῇ Ἐπετηρίδι Παν. Θεσσαλονίκης, τόμ. ΣΤ' (1952), σελ. 279 κ.έ.

56. Κατὰ τὸν Στιλπ. Κυριακίδην (Ἑλληνικὴ Λαογραφία, Μέρους Α' Μνημεῖα τοῦ Λόγου, Ἀθῆναι 1923, σελ. 128 κ.έ.) ἐθεωρεῖτο «ἀμαρτία νὰ πάρῃ ἀδελφοποιτὸς τὴν ἀδελφοποιτὴν τοῦ γυναιῖκα», ὑπῆρχεν δὲ καὶ ὁρολογία εἰς τὴν Ρούμελιν ἀναφερομένη εἰς τοὺς συγγενεῖς τῶν ἀδελφοποιηθέντων.

57. Δ. Λουκοπούλου ἐνθ' ἄν., σελ. 210

58. Κ. Ἀμάντου, Ἐπιτίμιον κατὰ τῆς ἀδελφοποιίας, ἐν Ἐπετηρίδι Βυζαντ. Σπουδῶν, τόμ. Δ', σελ. 80 κ.έ.

Εἰς τὰς Κυκλάδας ὁ θεσμός τῆς ἀδελφοποιίας ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος, διότι δὲν ἀναφέρεται ὡς ἐφαρμοσθεῖς παρὰ μόνον εἰς τὰ Ἀρβανιτοχώρια τῆς Ἀνδρου καὶ ἐκεῖ ὡς Ἀλβανικὸν καὶ οὐχὶ ὡς Ἑλληνικὸν ἔθιμον⁵⁹.

Ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἄκρως συντηρητικὴν Σύρον ὁ θεσμός ἦτο τελείως ἄγνωστος. Βεβαίως οἱ ἐμφανιζόμενοι θεσμοί, αἱ συνήθειαι καὶ τὰ δημιουργούμενα εἰς τὴν οἰκισομένην νέαν πόλιν, εἰς τὴν παραλίαν τῆς Σύρου, ἔθιμα, οὐδεμίαν ἀπολύτως συνάφειαν ἔχουν πρὸς ἐκεῖνα τῶν ἐντοπίων κατοίκων τῆς νήσου, οἵτινες, κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ οἰκισμοῦ, δὲν διετήρουν ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τοὺς προσφυγόντας εἰς τὴν νῆσον των καὶ συνεπῶς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπηρεάσουν καὶ τὰς σχέσεις των, ἀλλ' οὔτε γενικώτερον πρὸς τὸν θεσμόν τῆς ἀδελφοποιίας ἔχει σχέσιν τινὰ ἡ μνησθεῖσα σύμβασις, τὴν ὁποίαν ὁ Δημόσιος Μνήμων ἐβάπτισε μὲ τὸν τίτλον «Δεσμός φιλίας». Ἡ ἀδελφοποιία ἦτο δημιούργημα ἀγνῶν αἰσθημάτων ἐνῶ ἡ ἐρευνωμένη σύμβασις ὑποθάλλει τὸ οἰκονομικὸν συμφέρον. Εἰς τὴν Ἑρμούπολιν ὅμως τοῦ 1830 «τὴν μεγαλόπολιν τῆς Ἑρμουπόλεως», ὡς ὑπερηφάνως τὴν ὠνόμαζον οἱ εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν ἀντιπρόσωποί της⁶⁰, τὴν πολυαριθμοτέραν πόλιν τῆς ἐλευθέρας πατρίδος, μὲ τὰς 30.000 τῶν κατοίκων της, τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ συναλλαγαί, ἡ ἀκμάζουσα ἐμπορικὴ ναυτιλία καὶ ὁ κοσμοπολιτικὸς χαρακτήρ της φυσικὸν ἦτο νὰ τροποποιήσουν καὶ ἀπαμβλύνουν ἀντιλήψεις καὶ θεσμούς, ὧν ἄλλοτε ἰσχυρῶς εἶχοντο οἱ Ἕλληνες τῆς ἐλευθερωθείσης, ἀλλὰ καὶ τῆς παραμεινάσης ὑποδούλου περιοχῆς. Ὁ Fontanier ἀναφέρει σχετικῶς τὰ ἑξῆς⁶¹.

«Τὸ μῆγμα αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων οἱ ὅποιοι κατέφυγον ἐκεῖ ἀπὸ πάσης γωνίας τῆς γῆς, ὀργανοῦται, ἀπὸ κοινοῦ καὶ βαδίζει πρὸς τὸν πολιτισμόν. Κάθε ἀποικία χάνει ἀσυναίσθητως τὰς ἰδιαιτέρας προλήψεις της. Αἱ γυναῖκες τῶν Ὑδραίων δὲν ἐσκέπτοντο πλέον ὅτι ἓνας πέπλος τοὺς ἦτο ἀπαραίτητος διὰ νὰ ἐξέλθουν, οἱ ἄνδρες δὲν ἐπέμενον εἰς τὸ νὰ φέρουν τὴν ἐθνικὴν των ἐνδυμασίαν. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐλάμβανον τὰ εὐρωπαϊκὰ ἐνδύματα. Ἀλλ' ἐξ ἐτέρας πλευρᾶς ἡ ἀνηθικότης, διεδέχετο τὰς ἀρετὰς τὰς ὁποίας εἶχον ἄλλοτε. Προσετίθεντο τὰ πάθη τῆς Εὐρώπης εἰς ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἐκέκτηντο ἐξ ἀνατροφῆς. Ἡ θρησκεία ἔχανε καθημερινῶς τὴν κυριαρχίαν της ἐπὶ τῶν πνευμάτων».

59. Δ. Π α σ χ ἄ λ η, Κυκλαδικὰ θέσμια μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων, ἐν Ἀρχ. Ἰδ. Δικ., τόμ. 608 (1929) σ. 230 κ.έ. Τὸ ὅτι τὸ ἐν Ἀνδρῶ ἔθιμον τῆς ἀδελφοποιίας δὲν ἦτο ἐντόπιον ἀλλὰ καθαρῶς Ἀλβανικὸν καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ἀδελφοποιοὶ ἐκαλοῦντο ἀλβανιστὶ «βλάμηδες, καρδάσηδες, μπάτηδες».

60. Μ ἄ μ ο υ κ α, Ἐὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τόμ. ΙΑ' σελ. 213.

61. Fontanier, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 167.

Τὸ οἰκονομικὸν κέρδος οἰστρογλάτει τὸ πνεῦμα τῶν κατοίκων καὶ ἐνεφανίζοντο πολλῆς φύσεως συνδυασμοὶ καὶ ἐπιχειρήσεις πρὸς ἐπίτευξίν του. Δὲν εἶναι κατὰ συνέπειαν ἄπορον πῶς καὶ ἓνας δεσμὸς φιλίας, δεσμὸς δηλονότι κατ' ἐξοχὴν ἀνιδιαιτελῆς καὶ ὑπεράνω συμφέροντος, προσλαμβάνει τὴν μορφήν συμβάσεως ἄκρως ἰδωτελοῦς, ὅπως ἡ τῆς μεταβιβάσεως παρὰ τοῦ ἑνὸς τῶν δύο φίλων εἰς τὸν ἕτερον τοῦ 1)4 τῆς ἐνεστώσης καὶ μελλούσης περιουσίας του.

Ὁ Δημόσιος Μνήμων δὲν χαρακτηρίζει τὴν σύμβασιν ὡς δωρεάν, πλὴν ὡς ταχύτη δέον ὅπως θεωρηθῇ. Ἡ δωρεὰ ὀλοκλήρου περιουσίας ἢ ποσοστοῦ αὐτῆς, κατὰ τὸ Βυζαντινορωμαϊκὸν Δίκαιον ἦτο ἐγκυρος, τόσον ὡς πρὸς τὴν ὑφισταμένην ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὴν μέλλουσαν περιουσίαν. Μάλιστα δὲν προσαπητεῖτο περιγραφή τῶν στοιχείων τῆς δωρουμένης περιουσίας διὰ τὸ κῦρος αὐτῆς (Πανδ. 33 πρ. 18.1 καὶ 94,95,115 Π. (45. 1)⁶². Ὁ συντάκτης ὅμως τῆς ἐν ὄψει συμβάσεως δὲν φαίνεται νὰ ἠθέλησε ἐμπράγματον ἰσχύον εἰς τὰ συνωμολογούμενα, οὕτως ὥστε ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς, αὐτοδικαίως, ὁ εἰς νὰ καθίσταται συγκύριος τῶν ἀποτελούντων τὴν περιουσίαν τοῦ ἄλλου περιουσιακῶν στοιχείων. Εἰς τὴν σκέψιν αὐτὴν ὁδηγεῖ ἡ φράσις τοῦ ἐγγράφου καθ' ἣν οἱ δύο συμβαλλόμενοι «ὠπόσχονται καὶ κοινωνοῦν ὁ εἰς πρὸς τὸν ἕτερόν τους, τὸ τέταρτον ἀπὸ τὸ μέρος τῆς περιουσίας αὐτοῦ». Δὲν μεταβιβάζουν δηλονότι ἀμέσως ἀλλ' ὠπόσχονται τὴν μεταβίβασιν. Συνιστᾷ τοῦτ' ἔστι ἐνοχικὴν καὶ ὄχι ἐμπράγματον σύμβασιν. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ὅρου «κοινωνοῦν», δηλαδή ἡ δημιουργία κοινωνίας μεταξὺ των, ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς περιουσίας αὐτῶν, φαίνεται μᾶλλον νὰ ἔχη τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ ἐκ τῆς συμβάσεως ὑποχρέωσις ἀνάγεται εἰς ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς περιουσίας ἑνὸς ἐκάστου τὰ ὑπάρχοντα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπογραφῆς τῆς συμβάσεως καὶ ὄχι ὅτι ἡ κοινωνία δημιουργεῖται διὰ τῆς συμβάσεως, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ρήματος «ὠπόσχονται» θὰ ἦτο περιττή. Καίτοι βεβαίως πλήρης ἀκριβολογία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναζητῇται εἰς τὰς συμβάσεις τοῦ Μνήμονος Μαξίμου, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι αὗται ἀποτελοῦν τὰ πρῶτα βήματα εἰς τὰς συναλλαγὰς τοῦ δημιουργουμένου κράτους, ἐν τούτοις τὸ ὅλον περιεχόμενον τῆς συμβάσεως καὶ ἡ διατύπωσίς του, καθ' ἡμᾶς τουλάχιστον, ὁδηγεῖ εἰς τὴν παραδοχὴν ταύτης ὡς ἐνοχικῆς καὶ οὐχὶ ὡς ἐμπραγμάτου.

62. Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Βυζαντινορωμαϊκοῦ Δικαίου τὰ δικαστήρια ἔχουν ἀποφανθῇ ὅτι καὶ μετὰ τὸν νόμον περὶ μεταγραφῶν ἡ δωρεὰ μελλούσης περιουσίας εἶναι ἐγκυρος ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀναφέρονται λεπτομερῶς τὰ στοιχεῖα τῶν εἰς τὴν δωρουμένην περιουσίαν ὑπαρχόντων ἀκινήτων (Ἄρ. Πάγ. 114/1924 — Θεμ. ΛΕ' σελ. 532 — Ἐφετ. Πατρ. 62/1936, ΕΕΝ. Δ', σελ. 142).

Διὰ τῶν προεκτεθέντων, φρονοῦμεν, ὅτι δίδεται μία εἰκὼν τῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς ἤρξατο δημιουργουμένη ἡ νέα κοινωνία, εἰς τὴν πρώτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος. Διότι δὲν πρέπει νὰ ἀγνοηθῇ τὸ γεγονὸς ὅτι λόγῳ τῆς μεγάλης ναυτικῆς καὶ ἐμπορικῆς τῆς κινήσεως τοῦ πλήθους τῶν ἐγκατασταθέντων ξένων καὶ Ἑλλήνων ἐξ ἐσπερίας, τῆς ραγδαίας ἀναπτύξεως τῶν συναλλαγῶν καὶ τῆς τεραστίας ἐπιδράσεως τῶν ξένων θεσμῶν, ἡ νέα πόλις πολὺ ταχέως ὑπεσκέλισε ὅλους τοὺς ἄλλους οἰκισμοὺς τῆς ἐλευθερωθείσης περιοχῆς, καταστᾶσα ἡ μόνη, οὐσιαστικῶς, πόλις, τοῦ νέου Κράτους. Καὶ ἔφθασε, μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ὁθωνος, νὰ συζητῇται σοβαρῶς ὁ ὁρισμὸς τῆς Ἑρμουπόλεως, ὡς πρωτεύουσας τοῦ νέου Βασιλείου. Τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν συνετάγησαν αἱ δημοσιευόμεναι πράξεις δὲν ὑπῆρχεν ἔτι οὔτε νομικὴ ὁρολογία, οὔτε νομικὴ ἐπιστήμη. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὅθεν αὐτῆς ἐμφανίζουσιν ἐνδιαφέρον τὰ ἀκολούθως δημοσιευόμενα ἔγγραφα, λόγῳ τῆς πρωτοτύπου διατυπώσεώς των. Τὰ πλεῖστα τούτων προέρχονται ἀπὸ τοὺς σωζομένους, εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, Κώδικας τοῦ Σκαρ. Μαξίμου, ἐνὸς τῶν πρώτων Συμβολαιογράφων τῆς Ἐπαναστατικῆς περιόδου, οἵτινες μέχρι σήμερον παρ' οὐδενὸς ἐμελετήθησαν καὶ ὡς ἐκ τούτου λογιζόμεθα εὐτυχεῖς διότι πρῶτοι φέρομεν εἰς φῶς ἐνδιαφέροντα νομικὰ ἔγγραφα προερχόμενα ἐξ αὐτῶν.